

Hjelpeapparatets møte med grensesprengende ungdom

Hva skal til for å skape positiv endring hos grensesprengende ungdom?

STUDENT: BENTE HAUGAAS FJELDE

VEILEDER: PER ARNE LIDBOM

Universitetet i Agder, 2021

Fakultet for helse- og idrettsvitenskap

Institutt for psykososial helse

(Systemsprenger, 2019)

Hjelpeapparatets møte med grensesprengende ungdom

Hva skal til for å skape positiv endring hos grensesprengende ungdom?

Masteroppgave

Student: Bente Hugaas Fjelde

Veileder: Per Arne Lidbom

Universitetet i Agder, 2021

Fakultet for helse- og idrettsvitenskap

Institutt for psykososial helse

INNHALDSFORTEGNELSE

INNHALDSFORTEGNELSE	I
FORORD	IV
SAMMENDRAG	V
SUMMARY	VI
1.0 INNLEDNING	1
1.1 Tema for oppgaven	1
1.2 Statsforvalteren: «Historien om Stina»	3
1.3 Problemstilling	5
1.4 Oppgavens oppbygging og avgrensning	5
1.5 Begrepsavklaringer	6
2.0 STATLIGE FØRINGER FOR HELHETLIG OG KOORDINERT ARBEID	7
2.1 Tilsyn: Utsatte barn og unge – behov for bedre samarbeid (2008)	7
2.2 Tiltaksplan: En god barndom varer livet ut (2014-2017)	8
2.3 Utredning: Svikt og svik – NOU 2017: 12	9
2.4 Organisering og koordinering av velferdsstatens hjelpetjenester	10
2.5 Koordineringsverktøy	11
3.0 TEORETISK RAMMEVERK	12
3.1 Brukerperspektivet – ungdommens stemme	13
3.2 Relasjon og relasjonens betydning	15
3.3 Tverretattlig samarbeid	18
3.4 Taushetsplikt og informasjonsflyt	20
4.0 METODE	21
4.1 Kvalitativ metode og fenomenologisk design	21
4.2 Kvalitativt semistrukturert forskningsintervju	22
4.3 Utvalg	22
4.4 Intervjuguide	23
4.5 Gjennomføring av intervjuene	23
4.6 Maktforholdet mellom intervjuer og informant	23
4.7 Ethiske problemstillinger i studien	24
5.0 ANALYSE	25
5.1 Transkribering	25
5.2 Helhetsinntrykk	26
5.3 Koder, kategorier og begreper	26
5.4 Datakondensering	27
5.5 Sammenfatning	27

5.6	Forskningens kvalitet	27
6.0	FUNN.....	28
6.1	#Relasjon.....	29
6.2	#Tverretatlig samarbeid	31
6.3	#Taushetsplikt og informasjonsflyt	33
6.4	#Koordinering og koordineringsverktøy	35
7.0	DRØFTING.....	37
7.1	Relasjonens betydning i arbeid med grensesprengende ungdom	38
7.2	Tverretatlig samarbeid	41
7.3	Nice to know – need to know.....	43
7.4	Koordinering og koordineringsverktøy	45
8.0	AVSLUTNING.....	49
8.1	Konklusjon.....	51
8.2	Videre forskning.....	51
	LITTERATURLISTE	52
	VEDLEGG 1 – INFORMASJONSSKRIV TIL INFORMANTENE OG SAMTYKKEERKLÆRING:	55
	VEDLEGG 2 - INTERVJUGUIDE:	58
	VEDLEGG 3 – Godkjenning NSD:	60
	VEDLEGG 4 – Godkjenning FEK:	61

FORORD

Denne masteroppgaven markerer slutten på fire innholdsrike år som deltidsstudent på Institutt for psykososial helse ved Universitetet i Agder. Det har vært hektiske og krevende år, men samtidig inspirerende, spennende og lærerikt å fordype meg i en tematikk som både engasjerer meg, og som er viktig for min jobb og samfunnet ellers.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Per Arne Lidbom og emne-ansvarlig Monica Strømmand på Institutt for psykososial helse. Dere har vært viktige støttespillere for meg gjennom denne skriveprosessen, og jeg er svært takknemlig for all oppmuntring og konstruktive tilbakemeldinger dere har gitt meg. Jeg vil også takke informantene som har stilt opp til intervju og delt av sin kunnskap og sine erfaringer.

Uten velvilje fra min arbeidsplass hadde ikke dette latt seg gjennomføre. Jeg vil takke min arbeidsgiver, som har lagt til rette for denne videreutdanningen, og som ser verdien i faglig påfyll. Takk til kollegaer og ledelse som har oppmuntret meg og gitt meg gode råd på veien.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke verdens beste familie. En særlig takk til mine barn som har syklet på besøk til meg på kontoret i helgene, så vi har kunnet lunsje sammen i pausen. Takk til min mann som har heiet på meg og lagt til rette for at jeg kunne prioritere studiene. Takk for tålmodighet og forståelse for at jeg periodevis har vært mye opptatt med studiet.

Dette har vært fire fine år!

Kristiansand 03.05.2021

Bente Haugaas Fjelde

SAMMENDRAG

Denne masteroppgaven omhandler grensesprengende ungdom, og hvordan hjelpeapparatet kan avverge systemsvikt rundt ungdom med langvarige og sammensatte hjelpebehov. Statsforvalterens rapport, «Historien om Stina», blir aktivt brukt for å synliggjøre utfordringsbildet.

Det er anslått at 1-2 % av barn og unge i Norge har høy risiko for å utvikle alvorlige og komplekse atferdsutfordringer (Nordahl & Læringssenteret, 2003, s. 9). Masteroppgaven retter søkelys på hvordan vi som hjelpeapparat kan jobbe for å bremse eller snu den negative utviklingen vi ser hos grensesprengende ungdom. For å besvare dette har jeg valgt følgende problemstilling: **Hva skal til for å skape positiv endring hos grensesprengende ungdom?**

Jeg har benyttet meg av kvalitativt forskningsdesign. Gjennom semistrukturerte intervju fikk jeg et godt innblikk i tematikken fra informantene som alle representerer instanser i hjelpeapparatet, med bred kjennskap til problematikken. Analysen av intervjuene viste at særlig relasjon, samarbeid og koordinering var viktige faktorer for å lykkes i arbeidet. For å belyse funnene har jeg presentert både relevant teori og ulike rapporter som omhandler svikt mot målgruppen, samt redegjort for strukturelle føringer som er satt inn for å sikre et helhetlig og koordinert arbeid rundt målgruppen.

Jeg har konkludert med at det ikke er tilstrekkelig med god relasjon og/eller et godt samarbeid dersom arbeidet mangler planmessighet og koordinering. Arbeidet bør koordineres av en koordinator som kan stå i arbeidet over tid, skape en trygg relasjon og på grunn av kompleksiteten i arbeidet, ha koordinering som eneste rolle ovenfor ungdommen.

Nøkkelord: grensesprengende ungdom, svikt, relasjon, samarbeid og koordinering.

SUMMARY

This master thesis focuses on youth with massive behavioral challenges and how the support system can avert systemic failures around adolescents with long term and complex auxiliary needs.

It is estimated that 1-2 % of Norwegian children and adolescents are at high risk of developing serious and complex behavioral challenges (Nordahl & Læringscenteret, 2003, s. 9). The thesis focuses on how auxiliary devices can cooperate to slow down or reverse the negative development. To answer this, I have chosen the following issue:

What does it take to create positive change for youth with massive behavioral challenges?

I have used a qualitative research design. Through semi-structured interviews, I gained a good insight into the topic from the informants, all of whom represented different auxiliary devices, with profound knowledge of the problem. The analysis showed that relationship, cooperation, and coordination were important factors for success.

To shed light on the findings I have presented both relevant theory and various reports on failures against the target group, as well as an account of structural guidelines that have been put in place to ensure a comprehensive and coordinated work around the target group.

My conclusion is that good relations and/or good cooperation are not sufficient if the work lacks planning and coordination. The work should be coordinated by a coordinator who can work long term, create a safe relationship, and due to the complexity of the work have coordination as the only role towards the youth.

Keywords: youth, behavioral challenges, failure, relationship, cooperation, coordination.

1.0 INNLEDNING

Den tyske filmen «*Systemsprengeren*» har inspirert meg i valg av tema for denne masteroppgaven. Filmen handler om Benni, ei snart ti år gammel jente som har vokst opp med alvorlig omsorgssvikt, og som barnevernet har overtatt omsorgen for. Sett utenfra er Benni ei jente med det vi kaller alvorlige og komplekse atferdsforstyrrelser. Hun er et barn som bryter de sosiale normene i samfunnet, er aggressiv og voldelig i møte med andre mennesker, skader seg selv og utfører alvorlig hærverk på inventar og eiendom (Mathiesen, Karevold, Knudsen & Nasjonalt, 2009, s. 10). I filmen ser vi at Benni ryster et helt hjelpeapparat, og få voksne kommer i posisjon til å hjelpe henne.

Filmen gir oss et godt innblikk i hvilke traumer som ligger bak Bennis atferd. Det er et stort tverretattlig samarbeid rundt Benni, og vi ser hvordan akutt psykiatri, barnevern, fosterhjem og skole jobber for å finne gode løsninger. Vi ser et hjelpeapparat som er godt rustet med dyktige fagfolk, men utviklingen til Benni lar seg likevel ikke stoppe. Inga Marthe Torkildsen, tidligere barne-, likestillings- og inkluderingsminister, engasjerte seg i debatten som fulgte i etterkant av filmen. Dagbladet publiserte 18.09.2019 en kronikk av Torkildsen hvor overskriften var «Klart Benni kan hjelpes». Torkildsen takker Benni og filmskaperne for å ha vekket oss opp, og hun oppfordrer hjelperne til å flytte fokus og heller spørre seg: «*Hva skal til for at barn som Benni kan hjelpes?*» (Thorkildsen, 2019).

1.1 Tema for oppgaven

Offentlige tilsyn og utredninger har de siste årene satt fokus på omfattende svikt mot utsatte barn og unge i Norge. Gjennom denne masteroppgaven ønsker jeg å rette søkelys på hjelpeapparatets møte med grensesprengende ungdom - ungdom med alvorlige atferdsforstyrrelser. Det er vanskelig å anslå andelen barn og unge med atferdsutfordringer. Studier estimerer at ca. 5-10 % av barn og unge i Norge har atferdsvansker, inkludert alvorlig atferdsproblematikk som lovbrudd (Folkehelseinstituttet, 2020). Av disse er det igjen anslått at det finnes 1-2 % barn og unge som har høy risiko for å utvikle alvorlig og komplekse atferdsutfordringer (Nordahl & Læringscenteret, 2003, s. 9). Skole og hjelpeapparat identifiserer tidlig barn og unge som utsettes for påvirkninger som øker sannsynligheten for en negativ utvikling (Ogden, 2015, s. 71). Situasjonen rundt den enkelte ungdom er ofte svært kompleks, og selv om hjelpeapparatet har årevis med erfaring, utdanning og kursing kommer

vi enkelte ganger til kort. Jeg ønsker å se nærmere på hvordan vi som hjelpeapparat kan fremme positiv endring hos grensesprengende ungdom. Hva tenker ulike fagpersoner i førstelinje er viktig for å lykkes i et slikt arbeid? Jeg ønsker i tillegg å se nærmere på hvordan det tverretatlige arbeidet organiseres og koordineres for å sikre at ungdommenes behov og rettigheter blir ivaretatt på en god og hensiktsmessig måte.

Tematikken i denne masteroppgaven er høyaktuell. Det har de siste årene kommet flere rapporter som omhandler svikt av barn og unge i utsatte livssituasjoner. Det er særlig avdekket svikt i forhold til samarbeid, manglende planmessighet og manglende koordinering av hjelpetiltakene rundt målgruppen. Parallelt med arbeidet til denne masteroppgaven, har Stortinget jobbet med en ny reform, Likeverdsreformen. 30.06.2020 ble det sendt ut et høringsnotat med følgende overskrift: «*Bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for et sammensatt tjenestetilbud*». I høringsnotatet ble det referert til flere offentlige utredninger, deriblant «*Svikt og svik*», en utredning jeg vil beskrive nærmere i kapittel 2.3. Her fremheves viktigheten av regelverksendringer som i større grad sikrer barn og unge med behov for langvarige og koordinerte hjelpetjenester et mer helhetlig tjenestetilbud.

Ifølge høringsnotatet er formålet med dette arbeidet «*å styrke oppfølgingen av utsatte barn og unge og deres familier gjennom økt samarbeid mellom velferdstjenestene*» (Regjeringen.no, 2020, 30. juni).

Gjennom eget arbeid har jeg truffet flere ungdommer med alvorlige atferdsutfordringer som har behov for et langvarig og koordinert tjenestetilbud. Det finnes et stort hjelpeapparat rundt denne målgruppen, og det jobbes aktivt for snu den negative utviklingen. Likevel lykkes vi ikke alltid. Benni sin historie, som jeg nevnte innledningsvis, er ikke veldig ulik historien om «Stina», som jeg vil presentere nærmere nedenfor. Det som skiller disse historiene, er at historien om «Stina» er ekte. Statsforvalteren i Agder har utarbeidet en tilsynsrapport som viser hvordan alvorlig svikt fortsatt skjer ovenfor barn og unge i utsatte livssituasjoner, og historien om «Stina» vil danne et viktig bakteppe videre i denne oppgaven.

1.2 Statsforvalteren: «Historien om Stina»

«Historien om Stina» er en rapport utarbeidet av Statsforvalteren i Agder i etterkant av at «Stina», som 15-åring, utførte et knivdrap på Sørlandsenteret i Kristiansand den 26.07.2017. Før Statsforvalteren i rapporten gav jenta det fiktive navnet «Stina», ble hun i mediene omtalt som «jenta på broa». Dette som følge av flere alvorlige hendelser på Varoddbroa i Kristiansand, hvor Stina truet med å ta sitt eget liv ved å hoppe fra broa.

FN KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER. ARTIKKEL 19 • BESKYTTELSE MOT MISBRUK Staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner (FNs barnekonvensjon, 2003).

Stina vokste opp med alvorlig omsorgssvikt, og på bakgrunn av dette ble hun flyttet i fosterhjem i 2013. Der bodde hun fram til 2016, og det blir i rapporten meldt at Stina hadde en positiv utvikling og opplevde både mestring og tilhørighet i fosterhjemmet. Sensommeren 2016 oppstod det likevel noen vanskeligheter i fosterhjemmet, og Stina ytret ønske om å flytte. Barneverntjenesten lyttet til hennes ønske, og hun ble da satt i beredskapshjem og senere på institusjon. Stina var ambivalent i forhold til sin egen situasjon og gav flere ganger uttrykk for at hun ville tilbake til fosterhjemmet. I perioden 08.08.2016 – 02.06.2017 eskalerte situasjonen rundt Stina veldig, og det ble for alvor stor bekymring for henne. På disse 10 månedene ble hun flyttet 17 ganger, og 26 ulike hjelpeinstanser var involvert. Stina hadde i tillegg til flyttingene mange akuttinnleggelser på Avdeling for barne- og ungdomspsykiatri (Abup) grunnet suicidalitet, og hun hadde tett oppfølging av akutt ambulanseteam i Abup. Stina ble etter hvert tvangsplassert på en tiltak i en privat barneverninstitusjon, og hun var under et slikt tiltak da hun utførte knivdrapet på Sørlandsenteret.

Statsforvalteren opprettet tilsynssak mot de mest sentrale aktørene i Stinas liv det siste året før knivdrapet ble utført, og tilsynet fant at det forelå særlig kritikkverdige forhold hos Kristiansand kommune v/barneverntjenesten, spesialisthelsetjenesten (Abup) og den private barnevernsaktøren Næromsorg Sør (NOS).

Barneverntjenesten fikk kritikk for flere forhold, og tilsynet konkluderer med at barneverntjenesten ikke har gitt Stina forsvarlig omsorg. Kritikken gikk også på manglende tilsyn og kontroll med det til enhver tid gjeldende omsorgstilbudet. Ved en anledning tok det fem uker fra Stina ble plassert i et nytt omsorgstilbud til barneverntjenesten kom på besøk. Det er i tillegg rettet kritikk mot manglende barnevernsfaglige vurderinger bak de ulike

tiltakene. Det er manglende planmessighet i arbeidet og derfor liten grad av evaluering. Individuell plan (IP) er heller ikke opprettet, selv om vilkårene for en IP er til stede. Ledelsen i barneverntjenesten fikk kritikk for å ha vært fraværende og lagt lite til rette for at kontaktpersonen skulle ha kapasitet til å utføre det lovpålagte arbeidet.

Abup fikk kritikk for mangelfull utredning av Stina. Abup begrunnet dette med at Stina måtte vise en stabil periode på tre måneder for å kunne starte utredningen. Det var kun *en* behandler som fulgte Stina, og ikke et team som det ifølge Statsforvalteren ville vært naturlig å ha rundt en så kompleks pasient. Behandler løftet ikke Stinas situasjon til ledelsen, og ledelsen etterspurte heller ikke vurderinger og evalueringer, tross den massive media-dekningen rundt «jenta på broa». Det var flere hendelser hvor Stina utagerte etter møte med behandler, men til tross for dette og andre utageringer, samt suicidalitet, forelå det ikke en voldsrisikovurdering. Abup fikk også kritikk for manglende adekvat og målrettet behandling, samt kritikk for ikke å ha veiledet ansatte som til daglig jobbet tett på Stina.

NOS fikk kritikk for å hevde at de hadde en institusjon som faglig og materielt kunne tilby Stina forsvarlig omsorg og behandling. Granskningen viste derimot at den siste institusjonen som Stina ble plassert på ikke var klargjort da hun kom, og heller ikke hadde kvalifisert personell. Personalet hadde i tillegg ikke lest seg opp på Stinas historikk og var derfor ikke forberedt på hva som møtte dem. Det manglet også felles forståelse for hennes utfordringer, og personalet var lite samkjørte i arbeidet. Det ble etter Statsforvalterens mening utført unødvendig mye tvang, og denne tvangsbruken ble ikke tilfredsstillende dokumentert i tvangsprotokoll. På samarbeidsmøter var det leder i NOS som stilte på vegne av institusjonen, selv om hun aldri hadde møtt Stina og dermed ikke hadde en relasjon til henne.

I tillegg til den konkrete kritikken som ble rettet mot hver enkelt aktør, fant tilsynet alvorlige mangler i forhold til samarbeid og koordinering på tvers av de ulike instansene. Tilsynet fant at det ble utført svært mange samarbeidsmøter og andre treffpunkt, men det framkom som uklart hvem sitt møte det var og hvorfor møtene ble holdt. Tilsynet var sterkt kritisk til manglende bruk av Individuell plan i en så omfattende og kompleks sak, og tilsynet etterlyste også en koordinator som styrte arbeidet (Statsforvalteren i Agder, 2018)

1.3 Problemstilling

Inga Marte Thorkildsen avsluttet sin kronikk med «*Hva skal til for at barn som Benni kan hjelpes?*» (Thorkildsen, 2019). Dette ønsker jeg også å finne svar på, og jeg har på bakgrunn av det bestemt meg for følgende problemstilling:

Hva skal til for å skape positiv endring hos grensesprengende ungdom?

I denne studien vil jeg se nærmere på erfaringer fra førstelinjetjenesten og redegjøre for hva de tenker er viktige faktorer i arbeid rundt grensesprengende ungdom. For å finne svar på min problemstilling, har jeg valgt ut følgende forskningsspørsmål:

- *Hva mener ulike aktører i førstelinjetjenesten kan fremme positiv endring hos grensesprengende ungdom?*
- *På hvilken måte kan statlige føringer bidra til å sikre et helhetlig og koordinert arbeid rundt grensesprengende ungdom?*

1.4 Oppgavens oppbygging og avgrensning

Denne masteroppgaven er delt inn i åtte kapitler. Jeg har i dette kapitlet presentert oppgavens tema og problemstilling, samt belyst hvilke avgrensninger jeg har foretatt meg i denne masteroppgaven. I de to neste kapitlene (2. og 3.) har jeg redegjort for hvilke statlige føringer og hvilket teoretisk rammeverk jeg bygger denne studien på. Deretter følger kapittel 4 og 5 som belyser valgt forskningsmetode, samt en redegjørelse for hvordan jeg har analysert funnene fra intervju-undersøkelsen. I kapittel 6 blir de mest sentrale funnene presentert, og i kapittel 7 er de sentrale funnene drøftet opp mot teori og statlige føringer som er presentert i kapittel 3 og 4. Kapittel 8 inneholder oppgavens avslutning og konklusjon.

Jeg har avgrenset denne masteroppgaven til å gjelde hjelperens perspektiv, og satt søkelys på hvordan hjelpeapparatet kan bidra til positiv endring. Ungdommens stemme blir kun løftet indirekte gjennom «historien om Stina» og uttalelser fra «barnevernsproffene» (kap. 3.1.). De foresattes perspektiv er ikke belyst.

1.5 Begrepsavklaringer

Grensesprengende ungdom:

Jeg har i min besvarelse valgt å bruke benevnelsen «grensesprengende ungdom». Det er ikke uproblematisk å sette merkelappen «grensesprengende» på et annet menneske, likevel er det et beskrivende adjektiv som jeg mener favner bredt rundt utfordringene til målgruppen. Folkehelseinstituttet (2020) viser i sin rapport til at det ikke finnes én allmenn akseptert definisjon for ungdom med alvorlige atferdsvansker, men refererer til vedvarende opposisjonell, aggressiv og/eller destruktiv eksternaliserende atferd som er tydelig utenfor atferd som vurderes som sosialt akseptabelt.

Statlige føringer:

Statlige føringer viser til ulike rapporter, rundskriv, stortingsmeldinger og NOUer som er utarbeidet av ulike departement eller på oppdrag fra ulike departement, samt ulike lovverk og retningslinjer som skal sikre velferdsstatens tjenester.

Tverretatlig samarbeid:

Det finnes mange navn på ulike samarbeidsforum, og i min besvarelse nevner informantene både kjernegruppe og ansvarsgruppe for å beskrive et slikt samarbeid. Felles for disse begrepene er at de beskriver en gruppe mennesker, i mitt tilfelle på tvers av etater, som er avhengige av hverandre i forhold til kombinert innsats for å nå et felles mål (Sverdrup, 2014, s. 49).

2.0 STATLIGE FØRINGER FOR HELHETLIG OG KOORDINERT ARBEID

Ifølge FNs barnekonvensjon artikkel 39 er staten forpliktet til å iverksette tiltak som sikrer rehabilitering og reintegrering av barn og unge i utsatte livssituasjoner (FNs barnekonvensjon, 2003). Barn og unge som utsettes for vold, overgrep eller omsorgssvikt har generelt større utfordringer med tanke på å tilpasse seg normer i samfunnet. Ifølge NOU-en «*Svikt og svik*» viser flere studier en betydelig forhøyet risiko for aggressiv atferd og kriminalitet i ungdomsårene blant ungdom som har vært utsatt for vold og omsorgssvikt i barndommen. I NOU-en refereres det til en ACE-studie utført i USA, som viser at risikoen for å bli utøver av vold og seksuelle overgrep øker proporsjonalt etter hvor mye man selv har blitt utsatt for omsorgssvikt i barndommen (Colman & Widom, 2004). I norsk sammenheng fant NOVA at det er firedobbel risiko for utagerende atferd hos gutter som er utsatt for vold av far (Mossige & Stefansen, 2007). Det er også klare sammenhenger mellom omsorgssvikt og skoleutfordringer, relasjonelle utfordringer og hvordan disse barna generelt mestrer livet sitt (NOU, 2017, s. 35). Jeg vil nedenfor presentere tre rapporter fra tilsyn og utredninger som er utført på initiativ fra staten, og som er viktige for å belyse de strukturelle utfordringene i arbeidet rundt grensesprengende ungdom.

FN KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER. ARTIKKEL 39 • REHABILITERING OG REINTEGRERING Staten er forpliktet til å iverksette alle hensiktsmessige tiltak for å sikre rehabilitering og sosial reintegrering av barn som er offer for misbruk, utnyttning, forsømmelse, tortur, væpnede konflikter eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff (FNs barnekonvensjon, 2003).

2.1 Tilsyn: Utsatte barn og unge – behov for bedre samarbeid (2008)

I 2008 gjennomførte landets fylkesmenn (Statsforvalteren) og Helsetilsynet et tilsyn med 114 av landets kommuner hvor hensikten var å kartlegge hvordan de ulike kommunene organiserte samarbeidet rundt utsatte barn og unge. Tilsynet ble gjennomført på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet og Statens helsetilsyn.

I hele 103 av de 114 kommunene fant tilsynet mangler ved samarbeidet rundt utsatte barn og unge, der behovet for hjelp var identifisert og et samarbeid etablert. Funnene gikk på manglende planmessighet i arbeidet. Det manglet individuelle tiltaksplaner og evaluering av arbeidet. Et annet funn i tilsynet var at Individuell plan ble lite benyttet som samarbeids- og koordineringsverktøy rundt barn og unge med langvarige og sammensatte hjelpebehov. Ifølge rapporten har kommunene en lovmessig plikt til å sørge for at de ulike tjenestene samhandler,

slik at utsatte barn og unge kan få rett hjelp til rett tid. Kommunene hadde likevel stor frihet i forhold til hvordan denne samhandlingen skulle organiseres og koordineres. Tilsynet konkluderte med at funnene tyder på at utsatte barn og unge kan lide overlast fordi det i flere kommuner er betydelige mangler i tilretteleggingen og oppfølgingen av arbeidet rundt dem (Helsetilsynet, 2009).

2.2 Tiltaksplan: En god barndom varer livet ut (2014-2017)

«*En god barndom varer livet ut*» ble lansert på 25-årsdagen for FNs barnekonvensjon. Tiltaksplanen tar utgangspunkt i Barnekonvensjonen og omfatter alle barn og ungdom mellom 0–18 år. Hensikten med planen er å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom. Det ble utarbeidet 43 tiltak som skulle sikre at barn og unge fikk den hjelpen de hadde krav på, og særlig tiltak nummer 18 har betydning for denne studien:

Tiltak nummer 18 omhandler *Barnevoldsutvalget*, et utvalg som ble oppnevnt av Regjeringen ved kongelig resolusjon 13.11.2015. Barnevoldsutvalget var en ekspertgruppe som fikk i oppdrag å analysere et utvalg alvorlige barnevernssaker der barn og ungdom hadde vært utsatt for vold og seksuelle overgrep. Her skulle de avdekke eventuell svikt og utfordringer i det offentlige tjenesteapparatets håndtering av alvorlige saker som omhandlet barn og unge (BLD, 2014). Denne analysen resulterte i kunnskapsoppsummeringen «*Vold mot barn og systemsvikt*», som var en viktig kilde for Barnevoldsutvalget i utarbeidelsen av NOU-en «*Svikt og Svik*» (se punkt 2.3). Velferdsforskningsinstituttet NOVA fikk oppdraget med å utforme kunnskapsoppsummeringen, og formålet var å lage en oppdatert og oversikt over forskning i Norge og internasjonalt, som belyser offentlige tjenesters håndtering av saker der barn og unge har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og alvorlig omsorgssvikt (Backe-Hansen, Smette & Vislie, 2017). I rapporten blir det særlig rettet fokus på viktigheten av samarbeid rundt «wicked problems» eller gjenstridige problemer. Rapporten argumenterte med at jo mer kompleks og mangfoldig en situasjon er, jo mer «wicked» blir problemet. Forskningslitteratur påpeker at samarbeid på tvers av etater er avgjørende for å løse «wicked problems» og trekker særlig fram at gode samarbeidsrelasjoner er viktig for å finne gode løsninger. Når samarbeidet først er etablert er det ifølge Barnevoldsutvalget særlig tre faktorer som er viktig for å lykkes: Felles forståelse av utfordringsbildet, flere aktører med ulike perspektiv og god ansvarsfordeling. Barnevoldsutvalget understreker at regelmessig kommunikasjon, opparbeidet tillit og en gjensidig forpliktelse i forhold til å løse «wicked

problems» også er viktige elementer for å lykkes i dette arbeidet (Backe-Hansen et al., 2017, s. 53, 54).

2.3 Utredning: Svikt og svik – NOU 2017: 12

I 2017 la regjeringen og Barnevoldsutvalget fram «*Svikt og svik*», en NOU som beskriver saker hvor barn og ungdom har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. Hensikten med NOU-en var å avdekke hvorvidt, i hvilken grad og på hvilken måte det offentlige hjelpeapparatets håndtering av disse sakene har sviktet. Som et hovedgrunnlag for NOU-en gransket Barnevoldsutvalget 20 alvorlige barnevernssaker. I tillegg til å vurdere saker og saksdokumenter benyttet utvalget seg også av andre kilder som relevant forskning, ekspertgrupper og andre beslektede utvalg. Utvalget fant alvorlig svikt i flere ledd, og i NOU-en ble det presentert at det var særlig svikt i forhold til kunnskap og kompetanse om tematikken i hjelpeapparatet, svikt i forhold til samarbeid og samordning av tjenestene, og sist, men ikke minst – barnets stemme ble ikke hørt.

Som et bidrag til NOU-en arrangerte Barneombudet et ekspertmøte mellom Barnevoldsutvalget og ungdom som har opplevd vold, overgrep og omsorgssvikt. Hensikten med møtet var å løfte fram ungdommenes erfaringer, slik at man i fremtiden kan forebygge systemsvikt og ivareta barna på en bedre måte. Ekspertgruppa var tydelig på at det må jobbes mer aktivt med forebygging av vold og overgrep. Særlig tenker ekspertene at kunnskap om problematikken må ut til barn, foreldre og hjelpeapparatet. Det må jobbes politisk for å sikre gode tjenester hvor barn og unge ikke faller mellom to stoler. Hjelpeapparatet må bli flinkere til å lytte til barna, for å identifisere målgruppen og deretter melde fra ved mistanke om omsorgssvikt. Hjelpeapparatet må i tillegg samarbeide bedre for å sikre et helhetlig arbeid rundt barna, samt jobbe aktivt for å få slutt på situasjonen barnet befinner seg i. Avslutningsvis sier ekspertgruppa at det er viktig med oppfølging underveis og i etterkant, av en trygg voksenperson som barnet har tillitt til (NOU, 2017, s. 201-219).

Alle rapportene som er nevnt ovenfor bekrefter at utsatte barn og unge står i fare for å bli sviktet av hjelpeapparatet. I «*Svikt og svik*» understreker Barnevoldsutvalget at det er utfordrende å sørge for at tilsynene faktisk fører til endring i de ulike tjenestene. Tilsyn kan komme med anbefalinger om hvordan fremtidige tilfeller kan forebygges og forhindres, men

det er opp til hver enkelt kommune hvordan de organiserer de ulike hjelpetiltakene (NOU, 2017, s. 162).

2.4 Organisering og koordinering av velferdsstatens hjelpetjenester

Statsforvalteren har som ansvar å sikre at barneverntjenesten og andre kommunale virksomheter gir utsatte barn og unge rett hjelp til rett tid. Barn og unge med behov for helhetlige og koordinerte tjenester utgjør en av samfunnets mest sårbare grupper. Svikt kan skje når flere aktører skal samarbeide rundt samme tiltak, og man risikerer at barnet lider unødvendig overlast. Kommunens ledelse har ansvar for å etablere systemer og organisere gode samarbeidsarenaer rundt utsatte barn og unge for å sikre et helhetlig tjenestetilbud, men siden dette er et kommunalt ansvar er det ofte organisert ulikt i kommunene (Skrove, Hugnes, Groven, Nerland & Bachmann, 2020, s. 203). Barnevoldsutvalgets konklusjon er tydelig på hva som skal til, men uten politisk handlekraft vil systemet fortsette å svikte (NOU, 2017, s. 12).

New Public Management (NPM) er en betegnelse på styringssystemer som har dominert de siste årene. NPM bygger på en markedsliberalistisk ideologi hvor det blir lagt stor vekt på effektivisering. Samhandlingsreformen ble innført 01.01.2012 og hadde som mål å tilby «rett behandling – på rett sted – til rett tid». Reformen skal medvirke til et godt helhetlig tjenestetilbud som samtidig har fokus på å være forebyggende og helsefremmende. Det blir vektlagt mindre rom for faglig kreativitet, og tjenestene blir mer mål- og resultatstyrt. For å sikre at tjenestene blir målbare, tilbys brukerne standardisert behandling gjennom formaliserte tjenester (Aamodt, 2014, s. 13-16).

En utfordring med å standardisere hjelpetjenestene rundt utsatte barn og unge er målgruppens kompleksitet. Standardiserte kartlegginger og arbeidsmetoder vil ikke alltid fange opp «det store bildet», og dermed kan ungdommene lett falle mellom to stoler. En annen utfordring med NPM er at oppgaver som før lå hos staten nå settes ut på anbud i det private markedet. Dette gjelder blant annet barnevernstjenester. Kvaliteten blir ikke nødvendigvis dårligere, men avstanden blir lengre til mottakeren av tjenesten, og ansvaret kan lett pulveriseres. For å sikre et helhetlig arbeid er det derfor viktig med en tverretattlig innsats rundt målgruppen. Likevel kan samarbeidet by på utfordringer da hver enkelt tjeneste blir stadig mer spesialisert, fragmentert og avgrenset, og dermed blir det mange tjenester å forholde seg til for ungdommen og samarbeidsaktørene (Aamodt, 2014, s. 17).

2.5 Koordineringsverktøy

Som en motvekt til et stadig mer fragmentert og spesialisert tjenestetilbud, og for å sikre et helhetlig arbeid rundt mennesker med komplekse og sammensatte hjelpebehov, blir det fra tid til annen presentert verktøy for å sikre god koordinering av tjenestene.

Individuell plan (IP) ble lovfestet i Barnevernloven i 2010. Denne retten sikrer barn med behov for langvarige og koordinerte tjenester rett til å få utarbeidet en individuell plan. Ordningen består helt konkret i at man har rett på et skriftlig plandokument, samt rett på å få tildelt en ansvarlig tjenesteyter/koordinator som har ansvar for å følge opp planen og brukeren. Plandokumentet skal inneholde en beskrivelse av de tjenestene en person har behov for, hvem som er ansvarlig for de ulike tjenestene og hvordan dette blir koordinert. Retten til individuell plan er nedfelt i Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen § 15 (NAV-loven), Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen § 28 og § 33, Lov om barneverntjenester § 3-2 a. Koordinatorens rolle er sentral her. I samarbeid med ungdommen skal koordinatoren sikre en helhetlig plan. Enkelt sagt kan vi dermed si at IP-en skal bidra til større trygghet, bedre innflytelse og større forutsigbarhet for ungdommen, men også sikre planmessighet og koordinering av arbeidet, og gi en oversikt over hvilke tjenester som til enhver tid er delaktige i arbeidet (Breimo, Normann, Sandvin & Thommesen, 2015, s. 12-45). For utenom å samordne og koordinere har også koordinatoren en nøkkelrolle ved at den fungerer både som en «megler» og en «translatør» mellom fagperson og ungdom (Andreassen, 2014, s. 134).

BTI, Bedre Tverrfaglig Innsats, er et annet koordineringsverktøy. BTI er utarbeidet av Helsedirektoratet med hensikt å rette opp i systemsvikten som omtales i Helsetilsynets rapport «Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2008 med kommunale helse-, sosial- og barneverntjenester til utsatte barn» (Helgesen, 2013). BTI er en relativt ny samhandlingsmodell, hvor en digital stafettlogg med nødvendig informasjon skal følge barnet hele veien. Stafettloggen skal ledes av en stafettholder som har som overordnet ansvar å sikre overblikk og sammenheng i oppfølging av det enkelte barn og familien, samt påse at både barn og voksne føler seg ivaretatt. Det er ønskelig at stafettholder jobber nært på barnet, og kan eksempelvis være lærer eller helsesykepleier. Stafettholderen har også ansvar for å koordinere arbeidet, skrive referat, kalle inn til møter og sikre at man til enhver tid har riktig folk inne.

(Helgesen, 2013), (Forebygging.no, 2021), (Arendal Kommune, 2021).

Felles for både individuell plan og BTI er at noen har et koordinerende ansvar. Aamodt (2014, s. 18) understreker at slike koordineringsverktøy er svært nyttige for personer med sammensatte hjelpebehov. Det er viktig at koordinatoren er en person det er opparbeidet tillit til, som målgruppen er trygg på og at koordinatoren kan fungere som en brobygger på tvers av instanser og tjenestetilbud. Glavin og Erdal (2018, s. 163,164) understreker også viktigheten av at koordinatoren er en person som blir respektert av både barnet, familien og øvrig hjelpeapparat. Koordinatoren må kunne se helheten, ha tett dialog med ungdommen og familien, samt ha god kjennskap til øvrig hjelpeapparat. Kommunene er lovpålagt jfr. Helse og Omsorgstjenesteloven §7-3 å etablere en koordinerende enhet med myndighet til å sørge for samarbeid på tvers av ulike tjenester. Koordinerende enhet skal holde oversikt i komplekse saker og til enhver tid påse at de ulike aktørene følger opp i henhold til IP (Helse og Omsorgstjenesteloven, 2011).

3.0 TEORETISK RAMMEVERK

«At man, naar det i Sandhed skal lykkes En at føre et Menneske hen til et bestemt Sted, først og fremmest maa passe paa at finde ham der, hvor han er, og begynde der. Dette er Hemmeligheden i al Hjælpekunst. Enhver, der ikke kan det, han er selv i en Indbildning, naar han mener at kunne hjælpe en Anden. For i Sandhed at kunne hjælpe en Anden, maa jeg forstaae mere end han – men dog vel først og fremmest forstaae det, han forstaaer. Naar jeg ikke gjør det, saa hjælper min Mere-Forstaaen ham slet ikke.»
Søren Kierkegaard (1813 – 55) (Pedersen, 2007)

Søren Kierkegaards sitat om hjelpekunst er like aktuelt i dag som da det ble skrevet. Her handler det om å styrke hjelperens moralske ansvar. Hjelperen skal både møte brukeren der han er, kunne vise empati ovenfor brukeren, og samtidig ha respekt for brukeren ved å se forbi det ytre og se etter den bakenforliggende årsaken til utfordringene (Pedersen, 2007). Å jobbe med ungdom i utsatte livssituasjoner er både kompleks og sammensatt. Det finnes en rekke ulike tilnærminger og tradisjoner for å forstå utfordringene og jobbe målrettet med tematikken (Follesø, 2014, s. 73). En ungdom kan ikke bare forstås som en ungdom i seg selv, men må sees i sammenheng med det sosiale samspillet den er en del av. Tilgang til et nettverk

med gjensidige sosiale relasjoner som kan gi opplevelse av støtte og tilhørighet, spiller en avgjørende rolle i alle menneskers liv. Både hjemme, med venner, på skolen og på fritiden deltar ungdom aktivt i ulike nettverk. Det er viktig med kjennskap og dialog mellom de ulike nettverkene, for å sikre sosial støtte i sårbare situasjoner. Ungdom i utsatte livssituasjoner blir ofte sett på som utfordrende og problematiske, og ved å bli tildelt en slik merkelapp kan det være vanskelig å innta andre og mer positive roller. Her trenger ungdommen støtte til å utvide eller endre nettverket sitt, slik at det skapes rom for nye impulser, nye bekreftelser og nye roller (Follesø, Neidel & Berliner, 2016, s. 176).

Follesø, Halås og Anvik (2016) refererer til to ulike forskningsrapporter, «*Ikke slipp*» og «*Ungdom i Svevet*», hvor ungdom setter ord på hva de mener er viktig i møte med hjelpeapparatet. Ungdommene er tydelige på at det å bli sett, hørt og forstått er avgjørende, men det er også viktig at hjelpeapparatet viser handlekraft og at hjelperen gjennom arbeidet formidler håp som kan skape et vendepunkt i livet. Jeg vil nedenfor gi en grundigere gjennomgang av ulike faktorer som kan være med å bidra til positiv endring rundt grensesprengende ungdom.

3.1 Brukerperspektivet – ungdommens stemme

Det har i de siste årene blitt vanligere å anse ungdom som en kompetent aktør i eget liv. Dette er også i tråd med FNs barnekonvensjon og nyere forskning om barn og barndom.

Ungdommen sitter med førstehåndsinformasjon og er dermed eksperten på eget liv, mens hjelpeapparatet med sin profesjonelle ekspertise har kompetanse til å bestemme og vite hva som er best for ungdommen (Angel, 2010, s. 1).

FN KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER. ARTIKKEL 12 • Å SI SIN MENING OG BLI HØRT Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt (FNs barnekonvensjon, 2003).

Behovet for autonomi er viktig i forhold til brukerperspektivet. Det innebærer en opplevelse av frihet til å iverksette og vedlikeholde en aktivitet. Å få dekket behovet for autonomi vil si at man har en opplevelse av indre kontroll, og at man selv kan være med å påvirke og ta bestemmelser i eget liv. Tilfredstillelse av autonomibehovet forutsetter at man har støtte fra omgivelsene. Å vise autonomistøtte ovenfor en ungdom innebærer at man tilbyr valg dersom det er mulig, forklarer hvorfor man tar eventuelle avgjørelser som strider mot ungdommens vilje, og viser hensyn til ungdommens perspektiv og følelser i den gitte situasjonen (Diseth, 2019, s. 39-42).

Forandringsfabrikken har de siste årene bidratt til et større fokus på brukerperspektivet og brukermedvirkning i arbeid med barn og unge. Forandringsfabrikken er en stiftelse og et kunnskapssenter som driver med kunnskapsformidling, fagutviklingsarbeid og formidler råd til myndigheter og politikere om hvordan tjenestene kan organiseres på best mulig måte. Gjennom ulike undersøkelser har de hentet inn kunnskap fra barn og unge om hvordan de opplever å være brukere av ulike hjelpetjenester. Flere ungdom med erfaring fra ulike hjelpetjenester har blitt engasjert som talerør for barn og unge, gjennom det de kaller «proffer». «Barnevernsproffene», «Psykiskhelseproffene» og «Skoleproffene» har som mål å gjøre livet bedre for de som kommer etter, og proffene har vært en viktig og tydelig stemme de siste årene i forhold til høringsutspill ovenfor lovendringer, samt innspill for å forbedre eksisterende tjenester (Forandringsfabrikken, 2021).

Sanner og Forandringsfabrikken (2017) intervjuet 62 «Barnevernsproffer» i boken *Barnevernet, fra oss som kjenner det*. Her kommer det fram tydelige råd om hvordan hjelpeapparatet, i dette tilfellet Barneverntjenesten, skal møte barn og unge i utsatte livssituasjoner. Proffenes viktigste råd var å snakke med barnet, ta det på alvor, lytte til hva det har å si, ta seg tid til å bli kjent med barnet, og ta bestemmelser sammen med barnet. En brukerorientert fagperson vil søke å ivareta brukerens, i dette tilfellet ungdommens autonomi og interesser. Den vil videre søke å forstå hvordan ungdommen opplever sin situasjon, og anerkjenne at ungdommen er en viktig og likeverdig aktør i arbeidet gjennom reell brukermedvirkning (Røkenes, Hanssen & Tolstad, 2012, s. 38). Ungdommen har førstehåndskunnskap om seg selv og sitt liv, og denne kunnskapen er svært viktig å gyldiggjøre. Det er viktig at fagfolk er lydhøre og viser respekt for hvordan ungdommen opplever møtet med hjelpeapparatet og fagfolkene der. Ungdommen skal bli sett på som en ansvarlig og aktiv samarbeidspartner, og ikke en passiv mottaker for de ulike tiltakene som iverksettes. På den måten blir praksisen tilpasset den enkeltes individuelle behov. En brukerorientert fagperson kan aldri kunne innta brukerperspektivet helt og fullt, og derfor er det svært viktig å fremme brukerstemmen (Røkenes et al., 2012, s. 250). Høy grad av brukermedvirkning gir en tilnærmet symmetrisk relasjon. Ungdommene blir sett på som selvstendige aktører i eget liv. De er handlende subjekt og ikke lengre passive mottakere av hjelp. Fokuset endres fra å *arbeide* med ungdommen til å *samarbeide* med den, og ungdommen gis rom til å handle som selvstendige og myndige individer (Røkenes et al., 2012, s. 255). Denne myndiggjøringen blir også kalt empowerment.

Empowermenttilnærmingen har som mål å gi brukeren tilbake styring og makt over sin egen situasjon, og flytter fokus vekk fra problemene og over til ungdommens ressurser (Aamodt, 2014, s. 120). Ved at Forandringsfabrikken bruker begrepet «proffer» på sine medarbeidere, fremheves ungdommene som eksperter på sitt felt.

3.2 Relasjon og relasjonens betydning

Behovet for relasjoner handler om å oppleve en gjensidig tilhørighet til andre mennesker, og relasjonene gir dermed også grunnlag for opplevelse av felleskap. Å oppleve tilhørighet er et viktig grunnleggende behov hos alle mennesker. En teori som løfter fram relasjonens betydning for trygghet er Bowlby sin tilknytningsteori. Denne teorien beskriver hvordan barnet har en medfødt evne til å søke mot sin omsorgsbasis dersom behovet for trygghet melder seg. Hvordan omsorgsbasis reagerer ovenfor barnet i de første leveårene, vil være med å påvirke hvordan barnet i senere tid reagerer dersom det oppstår en utrygg situasjon (Hart & Schwartz, 2009, s. 97). Å tilhøre et sted, en familie, eller en «flokk» er med på å skape motivasjon for positiv interaksjon med andre mennesker. Behovet for tilhørighet blir sterkere dersom man erfarer at vanskelige situasjoner håndteres enklere i fellesskap med andre. Dette behovet kan oppfattes som et behov for trygghet og en forsikring om at man ikke er alene, men blir ivaretatt av andre (Diseth, 2019, s. 75,76). Behovet for tilhørighet henger nært sammen med behovet for anerkjennelse. Follesø (2014) viser til ungdoms behov for anerkjennelse gjennom å bli sett, hørt og tatt på alvor, både av de nære relasjonene, men også av storsamfunnet. Forskningsprosjektet «Ungdom i Svevet» kartla, testet og dokumenterte virksomme tilnæringsmåter og samarbeidsformer rundt ungdom i risiko. Et sentralt funn i forskningen var viktigheten av god relasjon til ungdommen. Her var det sentralt at ungdommen opplevde seg anerkjent av de voksne, og at ungdommen var trygg på at den voksne likte å være sammen med hen (Follesø, 2014).

Relasjon blir sett på som svært viktig i endringsarbeid, og relasjon kan brukes strategisk for å oppnå et bestemt mål (Aamodt, 2014, s. 41). Kvaliteten på relasjonen mellom fagperson og ungdom har stor betydning for om ungdommen endrer seg i positiv retning. Relasjonen mellom fagperson og den grensesprengende ungdommen kan bli satt på en alvorlig prøve når behovene er motstridende. Det er da svært viktig at fagpersonen har god evne til å mentalisere med ungdommen ved å ta ungdommens perspektiv, og kunne sette seg inn i hvordan dette oppleves for ungdommen (Killén, 2013).

Tillit er en avgjørende faktor i alle relasjoner. Tillit er en følelse som utvikles i samhandling mellom mennesker og utvikles gjennom repeterende erfaringer av tillitsvekkende handlinger (Spurkeland, 2020, s. 37). En god relasjon oppstår dermed ikke automatisk, men er et resultat av samhandling mellom ungdom og fagperson over tid. Kvaliteten på relasjonen avhenger av hvor høy grad av tillit og trygghet som er etablert. En samhandlingsprosess preget av tillitt og trygghet fører som regel til at de involverte er ærlige om sine følelser, opplevelser, meninger og tanker rundt situasjonen hen befinner seg i. Hvordan fagpersonen møter en ungdom kan utfra dette få stor betydning for hvordan iverksatte tiltak oppleves for ungdommen.

Forfatterne trekker særlig fram viktigheten av at ungdommene blir møtt med respekt og anerkjennelse, og at dette er med på å påvirke ungdommens selvfølelse, selvrespekt og opplevelse av å ha verdi som menneske. Dersom handlingene til fagpersonen er forankret i en forståelse av ungdommens situasjon, vil dette være avgjørende for om relasjonen og tillitten opprettholdes. Denne samhandlingen er sirkulær ved at fagpersonens handlinger styrker relasjonen dem imellom, og dette gir videre rom for utvikling og endring. I motsatt fall kan handlinger som virker uforståelige for ungdommen svekke relasjonen og igjen gjøre det mer utfordrende å få positiv endring. Dersom relasjonen er trygg og stabil vil den tåle mer, og partene vil kunne kommunisere på en mer direkte og hensiktsmessig måte (Røkenes et al., 2012, s. 16).

Å skape en relasjon til et annet menneske kan være utfordrende. Som fagperson møter man iblant ungdommer som har store utfordringer med å opprette og bevare følelsesmessige relasjoner. Forklaringen på dette kan ifølge Røkenes et al. (2012) skyldes ungdommens tidligere tilknytningserfaringer. Grunnet gode tilknytningsevner legges i menneskets første leveår. Relasjonen til omsorgsgiverne er avgjørende for om barnet opplever seg trygt og ivaretatt, og dermed opparbeider tillit til menneskene rundt. Har man derimot erfaringer med det motsatte, at mennesker ikke er til å stole på, at man har opplevd omsorgssvikt og brutte relasjoner, vil det være vanskeligere å knytte seg til andre mennesker. Det kreves ekstra mye innsats fra fagpersonen for å skape en trygg relasjon til ungdom som har vansker med å knytte seg til andre mennesker (Aamodt, 2014, s. 179).

Hjelpeapparatet møter iblant mennesker som er lite villige til å endre retning for sine liv. I følge Aamodt (2014, s. 40) har fagpersonen en særlig viktig rolle inn mot disse menneskene, da motivasjonen skapes i relasjonen. Relasjonen blir dermed en forutsetning for en endringsskapende prosess, og Aamodt viser til at kvaliteten på relasjonen er den viktigste parameteren for å kunne forutse utfallet av et behandlingsforløp.

Å opprette en god relasjon til en bruker er ikke en instrumentell prosess (Røkenes et al., 2012, s. 28). En fagperson kan ha som mål å opprette en relasjon, men det er flere forhold som er avgjørende for om en relasjon blir etablert. Særlig er det viktig å merke seg forskjellen på relasjonskunnskap og relasjonskompetanse. Relasjonskunnskap kan man lese seg til, men relasjonskompetanse må trenes opp, og handler om å sette kunnskapen ut i praksis, og forstå og samhandle med de menneskene vi møter på en hensiktsmessig og god måte (Spurkeland, 2020, s. 15). Det kan handle om å vise kulturell sensitivitet, situasjonsforståelse og empati, men det handler også om hjelperens kommunikasjonsferdigheter og evne til å skape trygghet for ungdommen. Videre innebærer god relasjonskompetanse at man mestrer å etablere, vedlikeholde og avslutte profesjonelle relasjoner på en god måte (Røkenes et al., 2012, s. 10). Om man lykkes i relasjonsarbeid er personavhengig og avhenger av om fagpersonen behersker de emosjonelle aspektene ved arbeidet (Andreassen, 2014, s. 38-39). Viktige aspekter her er om hjelperen behersker å skape tillit hos brukeren gjennom å lytte aktivt, utvise forståelse og respekt, vise kjærlighet, empati, anerkjennelse, samt evne til å mentalisere med brukeren (Aamodt, 2014, s. 68-79). Begrepet mentalisere beskriver vår evne til å ta den andres perspektiv, altså at vi forstår egen og andres atferd utfra intensjonen og underliggende sinnstilstander. Vi ser den andre innenfra og oss selv utenfra (Killén, 2013, s. 39). Aamodt viser også til at varme, interesserte og aksepterende fagpersoner har bedre behandlingsresultater, og at selve relasjonen er mer avgjørende for behandlingsresultatet enn teknikken og metoden (Aamodt, 2014, s. 178).

Spurkeland (2020, s. 48) er også opptatt av relasjonsbygging i samarbeidsarenaer.

Arbeidslivet er preget av teamarbeid, prosjektarbeid, engasjementer og omorganiseringer, og Spurkeland mener at evnen til å bygge relasjon er en av de viktigste kompetansene fagpersoner trenger i vår tid. Ansatte må mestre det å kunne omstille seg, etablere kontakt med andre mennesker og komme raskt i gang med samarbeidet. Spurkeland framhever at mennesker som har utfordringer med å etablere relasjon til andre også vil ha utfordringer med å mestre ulike samarbeidsforum. Resultater oppnås i dialogen mellom avhengige parter, og god relasjonskompetanse er dermed en forutsetning for å lykkes i endringsarbeid (Spurkeland, 2020, s. 162, 163)

3.3 Tverretatlig samarbeid

Tverretatlig samarbeid er samarbeid mellom flere ansvarlige etater, hvor hensikten er å sikre koordinert og helhetlig ressursinnsats. Tverretatlig samarbeid er ikke et mål i seg selv, men et middel for å nå de målene vi har satt oss, i dette tilfellet å skape positiv endring hos grensesprengende ungdom. En lang rekke evalueringer og granskninger har funnet at det er et sterkt behov for helhetlig arbeid rundt denne gruppen ungdommer (Glavin & Erdal, 2018, s. 19).

For å ivareta behovet for samarbeid og koordinering av de ulike hjelpetjenestene rundt grensesprengende ungdom, blir

det ofte dannet en ansvarsgruppe. Ansvarsgruppen representerer de menneskene som jobber nært på ungdommen og familien, oftest i førstelinjetjenesten, men andrelinjetjenester kan hentes inn dersom behovet og omfanget av utfordringsbildet tilsier at det er hensiktsmessig. Ansvarsgruppen er et forpliktende samarbeid hvor man jobber helhetlig for å oppnå felles definerte mål. Enkelte undersøkelser viser derimot at brukere er lite tilfredse med denne arbeidsmetoden, og at det først og fremst er faglig og administrativt personell som opplever ansvarsgruppen som en positiv ordning (Glavin & Erdal, 2018, s. 157-160).

Det er flere forhold som må være til stede for lykkes med et godt tverretatlig samarbeid. Glavin og Erdal (2018) har listet opp flere viktige faktorer, og jeg vil nedenfor redegjøre for disse.

Forankring – For at et tverretatlig samarbeid skal lykkes og være hensiktsmessig, er det avgjørende at samarbeidet er forankret i kommunale planer hos hver enkelt etat. I enkelte tilfeller er det også hensiktsmessig å ha tverretatlig samarbeid forankret i felles tverrsektorielle planer. På den måten sikres felles eierforhold og kjennskap til innholdet i samarbeidet. Det er også viktig at samarbeidet ikke hviler på enkeltpersoner, slik at det ikke faller bort dersom ansatte bytter stilling, eller av ulike årsaker uteblir.

Felles mål – Felles mål gjelder både i hver enkelt sak det samarbeides rundt, men det er også viktig med et felles mål for selve samarbeidet.

Realistisk syn på samarbeidsmuligheter - Det er det viktig med kjennskap til hverandres muligheter og begrensninger, både i forhold til lovverk, men også i forhold til tid og kapasitet.

FN KONVENSJON OM BARNETS
RETTIGHETER. ARTIKKEL 3 •
TIL BARNETS BESTE
Ved alle handlinger som angår
barn som foretas av
myndigheter og organisasjoner
skal barnets beste være et
grunnleggende hensyn. Staten
skal sikre at de institusjoner og
tjenester som har ansvaret for
omsorgen eller beskyttelsen av
barn, har den standard som er
fastsatt, særlig med hensyn til
sikkerhet, helse, personalets
antall og kvalifikasjoner samt
kvalifisert tilsyn (FNs
barnekonvensjon, 2003).

Dette sikrer realistiske forventninger arbeidet. Dersom enkelte aktører hegner om eget arbeid og føler seg truet eller sett i kortene av andre aktører, kan dette hemme samarbeidet.

Overveldende mye arbeid på eget arbeidssted kan også medføre at tverretatlig samarbeid blir nedprioritert.

Nytteopplevelse – Det må oppleves nyttig å bruke tid og energi på å delta i samarbeidsmøter. Å løse en utfordring i fellesskap må være stimulerende og meningsfullt, og den enkelte må oppleve at sin kompetanse er viktig og anerkjent. Det kan derimot virke demotiverende for samarbeid dersom enkelte aktører opplever at «de gir mer enn de får».

Nødvendighet – Det er viktig at samarbeidet har et konkret felles mål som det aktivt jobbes mot å nå, og at samarbeidet dermed ikke er et samarbeid kun for samarbeidets skyld.

Respekt – Det er avgjørende at det i samarbeidet foreligger en gjensidig respekt for hverandres ulikheter, faglige ståsted, og strukturelle betingelser og begrensninger som følger de ulike profesjonene.

Tillit – Tillit er ikke noe som automatisk oppstår, men noe som må opparbeides over tid.

Dersom samarbeidet er basert på åpenhet og respekt vil man lettere oppnå tillit. Det er også viktig å ha gjensidig tillit til hverandres arbeid og yrkesbakgrunn, og ha tro på at andre har relevant kompetanse til å møte utfordringene det jobbes med.

Kunnskap om hverandre – Det er viktig at alle i samarbeidet har kjennskap til hverandres styrker og begrensninger. Her er det viktig å trekke fram at ulikheter er en styrke og at man dermed kan utfylle hverandre og lære av hverandre.

Kompetanse – Kompetanse er kunnskap satt ut i praksis, og for at et tverrfaglig samarbeid skal lykkes, er det viktig med felles spilleregler og en felles forståelse av hvilke holdninger og verdier som ligger til grunn for arbeidet som utføres.

Faktorer av betydning for den praktiske gjennomføringen av det tverrfaglige samarbeidet

– Det er flere faktorer som er viktige i den praktiske gjennomføringen. At samarbeidsmøtene skjer på ungdommens arena er en faktor som ser ut til å ha betydning. En annen faktor er at faste aktører er med på å gjøre samarbeidet og koordineringen enklere, ved at aktørene har kjennskap til hverandre. Regelmessighet på møtene og en tydelig ansvarsfordeling rundt hvem som gjør hva er avgjørende, og forfatterne trekke her fram at de kommunene som lykkes best i det tverretatlige arbeidet er de som har ansatt en fast koordinator med overordnet ansvaret.

(Glavin & Erdal, 2018, s. 40-46).

3.4 Taushetsplikt og informasjonsflyt

Lovverket stiller flere krav som har betydning for tverretattlig samarbeid. I samarbeid rundt grensesprengende ungdom vil det være behov for å utveksle informasjon mellom partene, og det vil være nødvendig med en felles innsats for å sikre gode oppvekstvilkår for målgruppen (Glavin & Erdal, 2018, s. 47). Ofte er temaer som taushetsplikt, informasjonsflyt og samtykke gjenstand for diskusjon og frustrasjon i samarbeidet, og jeg vil nedenfor redegjøre for hvilke begrensninger og muligheter som ligger i lovverket i forhold til tverretattlig samarbeid.

Taushetsplikten og personvernet har til hensikt å sikre privatpersonens integritet og beskytte enkeltmennesker mot at informasjon om dem blir spredd. Alle som jobber i det offentlige, eksempelvis skole, barnevern, helsestasjon og politi, har en forvaltningsmessig taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13-13 f. (Forvaltningsloven, 1967). I tillegg har profesjonsutøvere en yrkesmessig taushetsplikt som er mer vidtrekkende enn den forvaltningsmessige taushetsplikten. Helsepersonells yrkesmessige taushetsplikt som er underlagt helsepersonelloven, gjelder all pasientinformasjon, både sensitiv og nøytral informasjon, mens den forvaltningsmessige taushetsplikten gjelder bare sensitiv informasjon. Utfordringen blir de som arbeider i gråsonene mellom helsepersonell og offentlige forvaltere, og hvilke lovverk de skal forholde seg til (Glavin & Erdal, 2018, s. 48-49).

Et viktig unntak fra taushetsplikten er muligheten for samtykke til å utveksle informasjon fra den som har krav på taushet. Her er det viktig å vektlegge hvem opplysningene skal gis til, og om det foreligger noen forbehold om hvilke opplysninger som skal gis. Den som samtykker må så langt det er mulig gjøres kjent med hvilke konsekvenser dette samtykket kan få for vedkommende. Et slikt samtykke vil legge til rette for en åpen dialog, hvor nødvendig informasjon kan utveksles. Hver enkelt fagperson må foreta etiske vurderinger underveis angående hvilke opplysninger som skal bringes videre og eventuelt til hvem disse opplysningene gis. Samtykket kan når som helst tilbaketrekkes helt eller delvis (Glavin & Erdal, 2018, s. 50).

Informasjonsflyt er også et tema som kan skape frustrasjon. Barnevernloven § 6-4 sier tydelig at alle yrkesgrupper, også de som er bundet av en yrkesmessig taushetsplikt, plikter å melde fra til barneverntjenesten dersom det foreligger grunn til å tro at et barn blir utsatt for omsorgssvikt. Opplysningsplikten er enveis. Flere instanser plikter å gi fra seg opplysninger til barneverntjenesten, men barneverntjenesten plikter ikke å gi noen opplysninger motsatt vei (Barnevernloven, 1992). Barneverntjenesten kan likevel gi opplysninger til andre forvaltningsorgan jfr. Forvaltningsloven § 13 som sier at taushetsplikten ikke skal være til

hinder for at viktige opplysninger blir gitt dersom det er nødvendig, og har man i tillegg samtykke vil samarbeidet og informasjonsflyten utføres lettere (Glavin & Erdal, 2018, s. 54-56), (Forvaltningsloven, 1967).

4.0 METODE

I dette kapittelet vil jeg gi en gjennomgang av hvordan jeg har utført studien. Jeg vil innledningsvis beskrive og begrunne valg av metode. Videre vil jeg belyse og reflektere rundt hvordan jeg har utarbeidet intervjuguide, valgt ut informanter og gjennomført intervjuer. Avslutningsvis vil jeg redegjøre for maktaspektet ovenfor informantene og de etiske overveielsene jeg har tatt underveis.

4.1 Kvalitativ metode og fenomenologisk design

Metode blir ofte beskrevet som veien til målet, og når man benytter seg av kvalitative metoder er hensikten å beskrive, forstå og finne mening med det man undersøker (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2015, s. 47; Postholm, Jacobsen & Søbstad, 2018, s. 95). Offentlige tilsyn og utredninger har de siste årene vært klare på at det har foregått en omfattende svikt mot utsatte barn og unge i Norge. Målet med min studie er å beskrive erfaringer fra profesjonelle som kan bidra positivt til endring rundt grensesprengende ungdom. For å belyse dette temaet har jeg valgt et kvalitativt forskningsdesign. Kvalitative studier blir ofte brukt for å besvare spørsmål som starter med *hva* og *hvordan* rundt et bestemt fenomen eller en menneskelig opplevelse (Mohammed, Moles & Chen, 2016, s. 45).

Kvalitativ forskning har sine røtter tilbake til den tyske filosofen Edmund Husserl (f.1859). Husserl blir sett på som den fenomenologiske filosofiens far, og fenomenologien omhandler læren om «det som viser seg» (A. Johannessen, Tuft & Christoffersen, 2006). Etter hvert ble fenomenologien utvidet til også å gjelde menneskers livsverden, altså at fenomenologien søker å forstå sosiale fenomener utfra informantens egne opplevelser og perspektiv (Kvale et al., 2015, s. 45). I min besvarelse betyr en fenomenologisk tilnærming at jeg utforsker og beskriver hjelpeapparatets forståelse og erfaringer med et fenomen, altså endringsarbeid rundt grensesprengende ungdom. Jeg ønsker å løfte fram hjelpeapparatets stemme. Hvordan er deres hverdag, hvordan opplever de møtet med grensesprengende ungdom, hva tenker de er viktig for å skape positiv endring, og hvordan opplever de samarbeidet rundt målgruppen?

Kvalitativ metode har en induktiv tilnærming. Gjennom dybdeintervjuer søker man en dypere forståelse av et fenomen gjennom informantenes perspektiv og deres kontekst (Ludvigsen et al., 2014, s. 7). Informasjonen jeg får fra intervjuene vil jeg analysere og kategorisere, og videre knytte mine funn opp mot tidligere utredninger, forskning og teori, for å se om dette samsvarer eller om jeg har gjort funn som bør utforskes videre.

4.2 Kvalitativt semistrukturert forskningsintervju

Å designe en intervjuundersøkelse handler ifølge Kvale og Brinkmann om å planlegge hvordan man tenker å gjennomføre studien. Altså hvilke prosedyrer og teknikker man tenker det er nyttig og hensiktsmessig å bruke (Kvale et al., 2015, s. 137).

Jeg valgte å benytte meg av et semistrukturert forskningsintervju. Dette er den mest vanlige intervjuformen i kvalitative studier, og er et dybdeintervju med en overordnet intervjuguide hvor ulike temaer søkes belyst ut fra valgte forskningsspørsmål. Intervjuet gjennomføres som en samtale med relativt løs form. Rekkefølgen på spørsmålene kan variere, og nye temaer og spørsmål kan tilføres underveis (A. Johannessen et al., 2006, s. 137-139). Ved bruk av denne metoden skapes kunnskapen i møtet mellom informant og intervjuer, og informantens egne perspektiver og synspunkter kan komme fram selv om det ikke direkte spørres om (Postholm et al., 2018, s. 121).

4.3 Utvalg

Jeg valgte å intervjuer ulike aktører som alle jobber tett på grensesprengende ungdom og som har lang erfaring og kjennskap til tematikken. Politi, Barneverntjenesten, kriminalitetsforebyggende team, skole (sosiallærer) og en ideell aktør ble valgt ut som informanter. Jeg valgte ut én informant fra hvert sted, og det var to kvinner og tre menn blant informantene. Alle hadde utdanning på bachelor- eller masternivå.

Informantene ble kontaktet på e-post, med vedlagt informasjon om studien og samtykkeskjema for deltakelse. Alle informantene takket ja til å delta, og alle intervjuene ble foretatt på min arbeidsplass, da dette var ønskelig fra informantene.

4.4 Intervjuguide

En intervjuguide er en liste over temaer og spørsmål som ønskes belyst under intervjuet. Hvilke temaer man fokuserer på avhenger av hvilke forskningsspørsmål som ønskes besvart gjennom studien (A. Johannessen et al., 2006, s. 349).

Jeg valgte å organisere min intervjuguide i tre hovedbolker. Første bolk var *Møte med målgruppen*. Altså hvilken erfaring og kjennskap informantene hadde til grensesprengende ungdom. Den andre bolken var *Tverretattlig samarbeid*, og her med søkelys på hvilken erfaring informantene hadde med tverretattlig samarbeid rundt grensesprengende ungdom. Den tredje bolken var *Hvorfor sprenges systemet*, her med fokus på hvorfor systemet svikter. For å sikre at jeg fikk den informasjonen jeg ønsket, hadde jeg egne oppfølgingsspørsmål og inngående spørsmål i bakhånd som jeg brukte dersom jeg ønsket mer utdypende svar (Postholm et al., 2018, p. 122). For å kvalitetssikre intervjuguiden, utførte jeg et testintervju på min kollega, for å sikre at tidsrammen og omfanget av spørsmålene var slik jeg ønsket.

4.5 Gjennomføring av intervjuene

Samtlige informanter ønsket at intervjuene ble foretatt på intervjuer sitt arbeidssted. Rammen for intervjuet var 45 minutter, men jeg hadde likevel bedt informantene om å sette av en time, da uforutsette ting kunne skje, og for å sikre at det tekniske fungerte. Alle intervjuene ble tatt opp på diktafon, samt at jeg noterte stikkord i intervjuguiden underveis.

Siden tematikken engasjerer meg veldig, og jeg personlig har mange meninger rundt fenomenet jeg forsker på, var det viktig for meg å være bevist min egen forforståelse. Med forforståelse menes den kunnskapen, erfaringer og oppfatninger jeg som forsker bringer med meg inn i intervjusituasjonen (A. Johannessen et al., 2006, s. 44). Jeg ønsket som intervjuer å stille med blanke ark i intervjusituasjonen, men oppdaget raskt at min egen forforståelse gjorde at jeg var selektiv i forhold til hvilke temaer jeg gikk grundigere inn på i form av oppfølgingsspørsmål. Særlig temaer som koordinering og relasjon engasjerte meg, og kanskje ville jeg fått andre funn dersom jeg hadde vært mer utforskende rundt andre temaer.

4.6 Maktforholdet mellom intervjuer og informant

Ettersom jeg hadde en samarbeidsrelasjon til informantene, tenkte jeg først at det var relativt jevn maktbalanse. Jeg anså alle informantene som likeverdige samarbeidsaktører, og

hierarkisk stiller vi likt i møtene. NSD stilte seg spørrende til dette da jeg sendte inn prosjektskissa, og jeg ble dermed oppmerksom på at dette var noe jeg burde se nærmere på. Kvale og Brinkmann (2015) nevner flere aspekter rundt dette med maktforhold mellom intervjuer og informant. For det første er ikke forskningsintervjuet en åpen samtale mellom likestilte parter. Jeg som intervjuer stilte godt forberedt, men mine informanter visste i liten grad hva de gikk til, annet enn informasjonen de hadde mottatt i samtykkeskjemaet. For det andre var ikke samtalen et mål i seg selv, men et middel for meg som forsker, for å fremskaffe informasjon rundt studiens tematikk. I tillegg var det jeg som intervjuer som avgjorde hvilken retning dialogen skulle ta, med hensikt om å få ønskelige funn. Et siste viktig maktspekt er at jeg som intervjuer sitter på makt i forhold til hvordan funnene skal analyseres, hva som skal løftes fram og hvordan funnene skal tolkes (Kvale et al., 2015, s. 52). Det har vært viktig for meg at min forskning er så transparent som mulig, og jeg ønsker å løfte funnene på en ærlig måte, slik at informantene kjenner seg igjen i de funnene jeg presenterer i det ferdige produktet.

4.7 Ethiske problemstillinger i studien

Det er mange etiske hensyn å ta underveis i en intervjuundersøkelse. Etikk handler i hovedsak om hva man kan og ikke kan gjøre mot andre mennesker, og i forskningsetikken handler det mye om hvordan mine handlinger som forsker kan ha en direkte eller indirekte påvirkning på andre mennesker (A. Johannessen et al., 2006, s. 91). De første etiske problemstillingene oppsto allerede under valg av tema og informanter. Jeg ønsket å fordype meg i tematikken rundt grensesprengende ungdom, men valgte raskt bort å intervju ungdom. Siden grensesprengende ungdom er en sårbar gruppe, ville dette ha komplisert studien, og dermed blitt vanskelig å gjennomføre innenfor de gitte rammene for denne masteroppgaven. En fordel ved å velge aktører fra hjelpeapparatet som informanter, er at det er færre forskningsetiske problemstillinger. Eksempelvis er ikke informantene er sårbar gruppe, og det vil være naturlig at det er i informantenes interesse at det blir forsket på tematikken. Fra et forskningsetisk perspektiv vil jeg, gjennom å velge samarbeidspartnere, spare ungdommen for eventuelle psykososiale belastninger det medfører å utlevere sin historie (Ruyter, Førde & Solbakk, 2014, s. 209).

Det er også etiske utfordringer underveis i selve intervjuet. De forskningsetiske komitéene har en viktig funksjon ved å sikre at det ikke forskes unødvendig mye på mennesker, og at forskningen skal være av god kvalitet og ha nytteverdi (Ruyter et al., 2014, s. 219). Jeg nevnte

tidligere at jeg som forsker har mye makt i hvordan samtalen styres og hvilken retning intervjuet tar. For meg var det viktig å opptre profesjonelt ovenfor mine informanter, og understreke at deres stemme var viktig, samt synliggjøre at undersøkelsen hadde nytteverdi også for mine informanter.

I analysen møter man på etiske dilemmaer rundt hvordan man skal tolke funnene, og hvor dypt og kritisk man skal analysere intervjuene (Kvale et al., 2015, s. 97). Hvordan mitt ferdige produkt blir presentert og hvilke funn jeg vektlegger å løfte fram er viktig å tenke igjennom. Jeg ønsker ikke å påføre mine informanter ubehag ved å «avsløre» feil og mangler, likevel ønsker jeg å ha en ærlig framstilling av de utfordringene jeg ser.

Studien ble godkjent av NSD (Norsk senter for forskningsdata) og FEK (Fakultetets etiske komité, UIA). Det medfører strenge krav til forskning på mennesker, og jeg som forsker har innrettet meg etter de forskningsetiske retningslinjene som er vedtatt av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Særlig handler dette om hensynet til informantene, frivillig deltagelse, informantenes samtykke, informasjonshåndtering og -lagring, og at informantene når som helst kan trekke seg fra studien (A. Johannessen et al., 2006, s. 93-94).

5.0 ANALYSE

En kvalitativ analyse er en vitenskapelig analyse som søker å gi gode og velbegrunnede svar på konkrete forskningsspørsmål (L. E. F. Johannessen, Rafoss & Rasmussen, 2018, s. 26).

Analysearbeidet starter allerede underveis i intervjuet og har til hensikt å bygge bro mellom rådata og resultater. Her ble det transkriberte materialet organisert, fortolket og satt sammen til meningsenheter. Kodingen er viktig for senere å kunne tolke tekstene og organisere intervjufunnene ut fra meningssammenhenger (A. Johannessen et al., 2006, s. 169).

I dette kapitlet vil jeg belyse valg av analysemetode og hvordan jeg konkret har jobbet med å transkribere, kategorisere og analysere intervjuene, samt redegjøre for forskningens kvalitet.

5.1 Transkribering

Å transkribere betyr å transformere. Intervjuene skifter form, og går fra å være muntlig til å bli skriftliggjort, med den hensikt å klargjøre intervjuet for analyse (Kvale et al., 2015, s. 205). Ettersom jeg hadde intervjuene på lydfil var det enkelt, men likevel tidkrevende, å transkribere intervjuene. Jeg etterstrebet å transkribere intervjuene raskt etter de var utført, da

jeg ønsket å ha intervjuene friskt i minne under transkriberingen. Alle informantene fikk tilbud om å lese gjennom det transkriberte materialet, noe alle imidlertid takket nei til. Det var hensiktsmessig at jeg transkriberte intervjuene selv, da jeg fikk et større eierforhold og bedre kjennskap til materialet. Jeg tok mye notater underveis og det ble raskt klart hvilke temaer som gjentok seg. Dermed var jeg allerede i gang med meningsanalysen underveis i transkriberingen, noe som var til god hjelp videre i prosessen. For å sikre en systematisk gjennomgang av den transkriberte teksten, anbefaler Johannessen (2005, p. 163) at analysen deles inn i fire deler. Disse vil jeg beskrive mer inngående nedenfor, samt belyse hvordan jeg selv utførte analysearbeidet.

5.2 Helhetsinntrykk

Det første man må gjøre er å få overblikk over intervjuet. Her er det viktig å lese intervjuet flere ganger og danne seg et helhetsinntrykk, og i tillegg lete etter sentrale temaer som kommer fram i intervjuet (A. Johannessen et al., 2006, s. 163). Da jeg transkriberte mine intervjuer, var det flere temaer som gjentok seg, og jo mer jeg studerte intervjuene ble det tydeligere hvilke funn som var relevante for å svare på problemstillingen og mine forskningsspørsmål. Særlig fikk jeg mange funn knyttet opp mot relasjon og relasjonskompetanse i møte med ungdom og samarbeidspartnere. Videre fikk jeg funn rundt samarbeid og samarbeidsutfordringer, og da særlig knyttet opp mot informasjonsflyt og koordinering av arbeidet rundt grensesprengende ungdom.

5.3 Koder, kategorier og begreper

Etter at jeg hadde dannet meg et helhetsinntrykk starter jobben med å kode og kategorisere teksten. En kode kan være et avsnitt eller en setning som klassifiserer en type informasjon. Koding er dermed et viktig verktøy for å organisere og synliggjøre meningsbærende enheter (A. Johannessen et al., 2006, s. 164).

Jeg valgte å gi de ulike temaene fargekoder, og det ble da raskt synlig for meg hvilke temaer jeg hadde intervjufunn rundt. Temaene som utmerket seg var *relasjon, tverretatlig samarbeid/koordinering, grensesprengende ungdom, arbeid utenfor boksen, helhetlig arbeid, taushetsplikt/informasjonsflyt og endringsbehov*. Flere av temaene gikk i tillegg over i hverandre, så noen at meningsenhetene fikk to eller flere fargekoder.

I prosessen rundt koding og kategorisering var det viktig for meg å legge egen forforståelse og teoretisk utgangspunkt til side, og faktisk kode de meningsenhetene jeg fant. Johannessen

(2006, p. 154) understreker likevel viktigheten av å ikke dele teksten opp så mye at helheten forsvinner.

5.4 Datakondensering

Den tredje fasen i analysen er kondensering. Her tar man utgangspunkt i kodingen, «slanker» teksten og trekker ut de delene som er meningsbærende utfra tema og forskningsspørsmålene i studien. Det reduserte materialet ordnes utfra de ulike temaene som har utmerket seg (A. Johannessen et al., 2006, s. 166).

Jeg opprettet ulike dokumenter for hvert tema og kopierte inn de ulike meningsbærende enhetene. Jeg var opptatt av å ikke miste helheten, og beholdt de komplette intervjuene slik at jeg kunne se utsagn i sammenheng med helheten.

5.5 Sammenfatning

Avslutningsvis sammenfattet jeg materialet på nytt med utgangspunkt i de meningsbærende enhetene. Denne delen av analysen kalles også rekontekstualisering. Her er det viktig å kontrollere at det nye materialet gir samme inntrykk som det opprinnelige materialet (A. Johannessen et al., 2006, s. 166). Sammenfatningen av mitt materiale gav relativt likt inntrykk som intervjuene. Likevel oppdaget jeg at omfanget av de ulike funnene varierte i forhold til hva jeg først trodde, og særlig var relasjon og samarbeid temaer som alle informantene var svært opptatt av.

5.6 Forskningens kvalitet

Kvaliteten på forskningsprosjektet avhenger av spørsmål om reliabilitet, validitet og overførbarhet.

Reliabilitet handler om pålitelighet. Kvalitative studier påvirkes av konteksten den er utført i og er vanskelig å reprodusere på et senere tidspunkt. Hvor pålitelig undersøkelsen er avhenger derfor av hvor transparent undersøkelsen er for mine lesere, hva jeg som forsker gir leseren innsyn i, og at jeg selv reflekterer over egen påvirkning på studien. Her er det viktig å nevne at jeg som intervjuer hadde kjennskap til mine informanter, og dette kan ha påvirket svarene jeg har fått ved at informantene tilpasser sine svar etter hva de tror jeg som intervjuer ønsker å høre (Postholm et al., 2018, s. 223-225).

Det andre punktet handler om validitet, altså gyldighet. Er metoden jeg har valgt egnet for å undersøke dette temaet? Hvor troverdig min studie er avhenger av flere ting. Hvilken teori jeg har anvendt, hvem jeg har intervjuet (utvalg), hvilke spørsmål jeg har stilt (intervjuguide), hvordan jeg har stilt spørsmålene, og maktforholdet mellom meg som intervjuer og informantene (Kvale et al., 2015, s. 277). Dette dreier seg altså om i hvilken grad mine funn reflekterer formålet med studien, og i tillegg om den representerer virkeligheten (A. Johannessen et al., 2006, s. 199). Jeg startet intervjuene mine med å spørre informantene hva de selv la i begrepet «grensesprengende ungdom». Dette for å sjekke om informantene og jeg som intervjuer snakket om «de samme ungdommene». Dette er ifølge Postholm og Jacobsen (2018, p. 230) en form for deltaker-validering, altså en kontrollsjekk om informantene finner begrepene meningsfulle og at vi sitter med en lik forståelse av begrepene.

Det siste punktet handler om overførbarhet. Kan funn fra min studie overføres til andre steder og til andre kontekster? Grensesprengende ungdom opplever mange av de samme utfordringene som andre barn og unge med komplekse og sammensatte hjelpebehov. Det er derfor sannsynlig at elementer i mine funn kan overføres til andre målgrupper, kontekster og situasjoner. Ofte får kvalitative intervju kritikk for at det er for få informanter til at svarene kan generaliseres, men likevel er det viktig at disse funnene kan være en rettesnor i andre lignende situasjoner (Kvale et al., 2015, s. 291). Jeg har et håp om at mine funn kan ha stor verdi blant mennesker som jobber tett på dette utfordringsbildet, da funnene vil gi dybde til tematikken. Samtidig tror og håper jeg at det kan finnes elementer her som kan være til nytte også i andre sammenhenger og i andre kontekster.

6.0 FUNN

I dette kapitlet vil jeg presentere intervjufunn som jeg tenker har relevans i forhold til min problemstilling. Gjennom intervjuene fikk jeg informasjon fra ulike aktører som alle jobber i førstelinje, og jeg fikk dermed tilgang på deres subjektive opplevelse av hva de tenker er viktig for å lykkes i endringsskapende arbeid rundt grensesprengende ungdom. En fenomenologisk studie, som min studie er, har til hensikt å belyse informantenes subjektive opplevelse av situasjonen, men det er også viktig å merke seg at informantenes opplevelser er påvirket av konteksten rundt, f.eks. arbeidssted, utdanning og lovverk (Røkenes et al., 2012, s. 54). Jeg har valgt å organisere funnene under følgende emneknagger: #Relasjon,

#tverretatlig samarbeid, #taushetsplikt og informasjonsflyt, og #koordinering og koordineringsverktøy.

6.1 #Relasjon

Relasjon var et tema som alle informantene løftet fram som et viktig verktøy i endringsarbeid rundt grensesprengende ungdom. Tematikken skapte stort engasjement under intervjuene, og informantene understreket viktigheten av god relasjon på flere plan. Både viktigheten av en god relasjon mellom hjelper og ungdom, men også viktigheten av en god relasjon samarbeidspartnerne imellom. Ideell aktør beskrev det slik:

«Det handler jo om å kunne prate åpent sammen, og ha muligheten til å jobbe sammen, og snakke sammen og dra i samme retning. Og lære av hverandre og spille på samme lag. Spille hverandre gode. Åpne dørene, slik at de som skal jobbe med ungdom får lov til å gå inn de åpne dørene som åpnes av relasjonen, av den som eier og bærer relasjonen. Da kan vi hjelpe mye bedre».

Å skape en god relasjon til ungdommen var noe som opptok alle informantene. Siden jeg hadde informanter fra ulike instanser, var det spennende å se hvordan de ulike informantene tilnærmet seg ungdommen for å skape en relasjon, og hvilke faktorer de anså som viktige i relasjonsbyggingen. Videre har det vært spennende å se hvordan informantene bevisst jobbet for å opprettholde relasjonene, og hvordan de brukte relasjonen som et virkemiddel i endringsarbeidet.

Flere av instansene har relasjonsarbeid som et mål i seg selv. Ideell aktør sier at relasjon er det aller viktigste redskapet i møte med grensesprengende ungdom, og at relasjonen er en viktig faktor i endringsarbeid. Informanten sier det slik:

«Relasjon er alt. Det er det viktigste du har å jobbe med. Relasjonen er det som skaper mulighet for endring. Og kvaliteten på relasjonen er det som avgjør hvordan endringen skjer og hvor fort den kan skje».

Barneverntjenesten bekrefter langt på vei det ideell aktør sier:

«Det er jo veldig mange som vi har flyttet på tvang og vi har tatt de på ting, men når vi har den relasjonen i bunnen, så føler jeg vi får lov å si og gjøre hva som helst med dem, fordi de vet at det kommer fra hjertet og at det er gjort i kjærlighet».

Ideell aktør presiserer at det er viktig for noen ungdom å ha etablert en relasjon til hjelpeapparatet før endringsarbeidet rundt ungdommen kan starte. Altså at relasjonen er en slags døråpner for det videre arbeidet:

«Jeg tror de som trenger hjelp og ønsker hjelp er veldig glad for det. Så er det noen som trenger å etablere en relasjon. Noen som kanskje ikke stoler på voksne. Da må vi jobbe det inn først, før de blir takknemlige for et hjelpeapparat».

På spørsmål om hva som må til for å oppnå en god relasjon til ungdommen trekker sosiallærer på ungdomsskole fram følgende faktorer:

«Du må ha TID til å skape de relasjonene. Være trygg i deg selv og ærlig».

På lignende spørsmål til barneverntjenesten, viste informanten til en ungdom hun tidligere hadde jobbet med, og hvordan hun møtte henne med respekt og et åpent sinn:

«Jeg hadde en innstilling om at hun (ungdommen) ikke er ute etter å lure meg, men at hun er oppriktig, og jeg tok henne på alvor og gav ikke opp. Jeg tenker at ærlighet, åpenhet og relasjon er viktige suksessfaktorer. Og det at vi tar de på alvor også».

Politiet bekrefter det sosiallærer og barneverntjenesten sier. På spørsmål til politiet om hvordan de skapte relasjon til ungdommene, svarte informanten følgende:

«Det handler jo om å bruke tid og være tydelig på hva man representerer. Og at de vet hva det kan forvente. Så handler det jo veldig mye om hvordan vi møter de da. At vi møter ungdommene med respekt. Det er veldig viktig».

Dersom noen allerede har etablert en god relasjon til ungdommen, trekker ideell sektor fram at denne relasjonen kan være en døråpner for andres relasjon. Ideell aktør sier det slik:

«Den som eier relasjonen må være døråpner, for at de andre hjelperne skal kunne komme på banen».

Barnevernet trekker fram at det ikke er nødvendig at *alle* har en like god relasjon. På spørsmål om det er avgjørende for barneverntjenesten å ha en god relasjon til ungdommen svarer de følgende:

«Det er jo ikke avgjørende at det er vi som har relasjonen, men at noen har det, sånn at om du hadde hatt kjempegod relasjon til en ungdom, så hadde ikke jeg trengt å tvinge meg nødvendigvis på, men da kan jo jeg heller samarbeide med deg da. Noen må ha en god relasjon».

Informantene sier tydelig at relasjon er en viktig faktor for å skape positiv endring i grensesprengende ungdoms liv. Jeg har ovenfor gitt eksempler på relasjonens betydning i møte med ungdommen. Jeg vil videre presentere funn som underbygger relasjonens betydning i et tverretatlig samarbeid.

Informantene hadde som tidligere nevnt et stort engasjement rundt relasjon og relasjonskompetanse. På spørsmål om kjennskap og relasjon til andre samarbeidspartnere er

en viktig faktor i arbeidet rundt grensesprengende ungdom, svarer barneverntjenesten følgende:

«Ja, det er avgjørende å være god på samarbeid. Hvis jeg ringer en rådgiver og de vet hvem jeg er fra før, er det mye lettere å få til noe greit rundt ungdommen, enn hvis det er noen ukjente. Jeg merker at folk blir mer på bakbeina når de ikke kjenner en. Det må legges til rette på systemnivå at vi skal samarbeide».

På spørsmål til forebyggende enhet om hvilke faktorer som er viktig for å skape positiv endring i ungdommens liv, trekker informanten også tydelig fram dette med kvaliteten på relasjonen i samarbeidet:

«Der er det særlig to ting. Kvaliteten på relasjoner står seg som en viktig enkeltfaktor, og det gjelder også både individuelt, men også på strukturnivå. Altså den relasjonskvaliteten på samarbeidet, og hva vi vet om hverandre og hvilken tillitt og trygghet vi har til hverandre i samarbeidet mellom aktørene der. Og ikke minst ovenfor ungdommen».

Ideell aktør løfter også dette fram, og sier noe om viktigheten av at samarbeidspartnerne har en relasjon i bunnen, for raskt å kunne etablere et arbeid rundt ungdom i målgruppen:

«Et eksempel er denne uka. Forrige uke oppdaget vi at en ungdom hadde begynt å ruse seg, og vi skal ha møte allerede denne uka rundt dette. Vi opplever at hjelpeapparatet prioriterer dette, og det handler kanskje om at relasjonen allerede er på plass mellom alle etatene. At vi har opparbeidet dette. Både skole, forebyggende og KUP kjenner ungdommen, og det er viktig».

Jeg har i dette kapittelet løftet fram funn som omhandler relasjonens betydning i møte med grensesprengende ungdom, samt relasjonens betydning i samarbeidet rundt denne målgruppa. Jeg vil i det neste kapittelet løfte frem funn som omhandler det tverretatlige samarbeidet som utføres rundt grensesprengende ungdom.

6.2 #Tverretatlig samarbeid

Relasjon og tverretatlig samarbeid er to temaer som henger tett sammen. Underveis i mine intervjuer fikk jeg flere funn som omhandlet nettopp dette; at kjennskap og relasjon mellom samarbeidspartnerne var med på å skape tillit og styrket samarbeidet rundt grensesprengende ungdom. Den ideelle aktøren formidlet det slik:

«Ja, samarbeidet blir et sikkerhetsnett, og man kan sette seg ned og snakke sammen med de som skal jobbe tett på ungdommen. Her må vi heie på hverandre og spille

hverandre gode, og åpne relasjonene for hverandre. Den som eier relasjonen må være døråpner, for at de andre hjelperne skal kunne komme på banen».

På spørsmål om hva som fremmer et godt samarbeid blir relasjon trukket fram som en viktig faktor. Forebyggende politi understreker dette på følgende måte:

«Dette handler jo igjen egentlig om relasjon. At man gjennom et nært samarbeid opplever å ha en relasjon der, og da får man tillit».

På oppfølgingsspørsmål om hva som skal til for å opparbeide relasjon svarer politiet følgende:

«Da må du på en måte ha stabile folk. Sånne som er i stillingene, og ikke store utskiftninger av folk. Og langsiktighet og mye tid, og at arbeidet blir prioritert da».

Sosiallærer er også tydelig på at det er viktig med stabilitet i stillingene for å opprettholde relasjonen til samarbeidspartnerne, og svarer følgende:

«Jeg synes det er viktig at det er litt stabilitet i avdelingene. Jeg skjønner jo at man endrer livssituasjon og flytter rundt, men jeg synes ikke man trenger å ommøblere på type forebyggende politi, og barnevernet er jo i konstant flytting rundt i bydelene. Jeg skulle ønske at vi kunne holde på relasjonen. Det er lettere å få til et samarbeid når man vet hva folk står for og hvordan man jobber».

Barnevernet trekker fram dette med begrensninger i stillingene. Det at hver enkelt «hjelper» har begrensninger, særlig i forhold til tid og hyppighet for treffpunkt, er en viktig faktor i forhold til samarbeid med andre. Barnevernet er tydelige på at de er avhengig av samarbeid med de andre aktørene rundt ungdommen:

«Vi i ungdomsavdelinga er sykt opptatt av relasjon. Og vi klarer som regel å oppnå en god relasjon. Så der får man jo en tillit. Men de treffer oss kanskje en gang annenhver uke. Og så er de med vennene sine resten. Det går ikke an å snu på det. Så man er avhengig av det samarbeidet rundt. At man er flere rundt, og at man har foreldrene med på det laget ikke minst».

På spørsmål om hvor mye tid hver enkelt aktør bruker på tverretattlig samarbeid svarer alle informantene at de bruker betydelig tid på samarbeid. Barnevernet og sosiallærer anslår begge at de bruker i snitt 20 timer i uka på tverretattlig samarbeid. Ideell aktør anslår ca. 15 timer ukentlig, mens forebyggende politi og forebyggende enhet synes det er vanskelig å tallfeste, men begge satt i 13 kjernegrupper og bruker dermed betydelig tid på tverretattlig samarbeid. Forebyggende politi bekreftet dette:

«Jeg sitter i 12-13 kjernegrupper, og jeg bruker mye tid på det. Sånn som i går, da satt jeg på 4 møter, og hvert møte var på mellom 1-1,5 timer, så i går gikk hele dagen. Litt vanskelig å svare på, men det går mye tid på det».

Selv om det brukes mye tid på samarbeidsmøter, blir mye av arbeidet utført individuelt. Ideell aktør viser til at avgjørelser rundt en ungdom blir tatt i felleskap:

«Nesten hele uka jobber jeg tett i dialog og samarbeid med andre etater. Mange av oppgavene blir avtalt i samarbeid, men utføres enkeltvis».

6.3 #Taushetsplikt og informasjonsflyt

Skal man jobbe i tett dialog med resten av hjelpeapparatet er det viktig å kjenne til hvilke begrensninger lovverket har i forhold til dette. Taushetsplikt og informasjonsflyt var temaer som opptok alle informantene i forhold til dette arbeidet. Dette handlet både om ulike begrensninger i taushetsplikten og bruk av samtykkeskjemaer for utveksling av informasjon, men også om opplevelser av at manglende koordinering kan føre til at det jobbes med to parallelle løp for en ungdom uten at man har kjent til hverandres arbeid.

Om parallelle løp sier politiet dette:

«Det har jo vært episoder hvor vi holder på med et arbeid, så viser det seg at noen andre holder på med et helt annet arbeid, så har ikke vi visst om det. Jeg har savnet en som har et totalansvar for arbeidet».

Den ideelle aktøren bekrefter også hvordan parallelle løp og manglende informasjonsflyt kan være utfordrende for både samarbeidspartnere og ungdommen:

«Det går særlig på at en del mennesker drar i en retning, så er det noen som sitter igjen og holder på informasjon som hadde vært verdifull for de som hjelper. Da er det på en måte to parallelle løp som jobber. Det kan bli veldig vanskelig for ungdommen å takle, fordi da blir det flere retninger som ikke alltid samsvarer. Der har vi mye å lære av hverandre også, fordi det er mye kompetanse i begge leirer. Det er derfor vi skulle satt oss mer ned sammen og gjort mer sammen».

Selv om dette opplevdes frustrerende for flere aktører, var det likevel tydelig at de ulike instansene kjente til hverandres begrensninger i forhold til taushetsplikt og informasjonsflyt.

Politiet sa det slik:

«Vi i politiet har en ganske vid taushetsplikt, mens en del andre vi samarbeider med har en mye strengere taushetsplikt. Så det er ikke så vanskelig for politiet å gi informasjon, men det er klart at av og til så hadde det vært veldig gunstig å få informasjon. Men sånn som regelverket er i dag, så er ikke det mulig».

Han utdypet dette videre slik:

*«Det er jo det **need to know, nice to know-prinsippet**. Jeg tenker det er viktig at man er klar over at en del etater og samarbeidspartnere har begrensninger. At det ikke er av vond vilje, men at de faktisk ikke har en mulighet til å informere om alt».*

Ideell aktør er tydelig på at denne tematikken kan skape utfordringer i samarbeidet:

«Det er to instanser som alltid må klarere det selv. Barneverntjenesten og Abup er mer låst av taushetsplikten. Det er ikke alltid at man oppnår et godt samarbeid der».

På oppfølgingsspørsmål om han kan utdype dette, kommer det fram at dette også er personavhengig:

«Det handler vel om hva slags informasjon de har lov å gi. Det har vi sett tidligere, at når vi setter ned en gruppe og setter taushetsplikten rundt denne gruppa (samtykkeskjema), og inkluderer alle, da kan vi snakke åpent om enkeltpersoner. Da er det lettere å hjelpe. Men det er ikke alltid at det lar seg gjøre med spesialisthelsetjenesten og barneverntjenesten. Men jeg har også erfaring med at det lar seg gjøre. Det tror jeg er litt avdelingsavhengig og personavhengig».

Sosiallærer bekrefter at det er personavhengig hvordan man løser utfordringene rundt dette med taushetsplikt og informasjonsflyt:

«Jeg skulle ønske litt mer åpenhet, og det er jo veldig avhengig av kontaktperson i barneverntjenesten og hvilken relasjon vi har. Jeg synes det varierer veldig. Det er veldig personavhengig».

Hun sier videre:

«Barneverntjenesten har jo sine retningslinjer å følge, men hovedfokuset må jo være til barnas beste, og da tenker jeg at man må kunne dele en del informasjon til barnas beste. Det hemmer jo samarbeidet når vi ikke kan snakke åpent om det som er viktig for barna.

På spørsmål til barneverntjenesten angående informasjonsflyt og hvordan de løser utfordringer knyttet til dette svarer de:

«Vi spør alltid i første møte om vi kan få samtykke til å utveksle informasjon med både om det er ideell aktør, politiet, skole osv. Det pleier å gå helt fint».

På oppfølgingsspørsmål om samtykke er en døråpner for samarbeidet svare barneverntjenesten følgende:

«Ja, men det er strengere hva vi kan si. Det er ikke noe poeng i at jeg forteller om mor sine diagnoser osv. Men vi får mye informasjon. Det er mange som er flinke til å ringe og informere. Sånn som miljøverten i byen ringte meg nå og sa at han så han gutten

min sammen med den og den i byen. Det bekymrer meg litt fordi jeg vet at de selger stoff. Jeg kunne ikke gjort motsatt og ringt til han med lignende informasjon».

Ideell aktør er tydelig på at nettopp dette er utfordrende også. At ikke informasjonen går begge veier. Informanten sier det slik:

«At noen sitter på informasjon, men ikke gir den ut, når andre jobber tett på ungdommen. Da er det i alle fall viktig å få noen tydelige hint om hva vi bør gjøre og jobbe med. Det opplever jeg at mye har blitt bedre også, men dette er personavhengig ofte. Så derfor er det viktig og også opparbeide gode relasjoner i hjelpeapparatet. Det er en viktig del av jobben vår i dette arbeidet».

Dette sitatet understreker at god informasjon mellom samarbeidspartnere er avgjørende for å kunne hjelpe ungdommen på best mulig måte.

6.4 #Koordinering og koordineringsverktøy

Hvordan det tverretatlige samarbeidet blir organisert og koordinert ble trukket fram som viktige faktorer i hvordan man lykkes med dette samarbeidet. Det finnes mange navn på samarbeid som er satt i system rundt grensesprengende ungdom, eks. ansvarsgrupper, oppfølgingsteam, torsdagsmøter, kjernegrupper og samarbeidsmøter. Alle informantene oppgav, som nevnt ovenfor, at de brukte betydelig tid på tverretatlig samarbeid hver uke, og oppgav viktigheten av å jobbe sammen og dra i samme retning.

Ansvarsgrupper er en type samarbeidsmøter rundt ungdom, og ofte er det barneverntjenesten som står for ledelsen og koordineringen. Selv om informantene trakk fram mye positivt rundt ulike samarbeidsmøter, kom det også fram funn som omhandlet utfordringene knyttet til tverretatlig samarbeid og samarbeidsmøter. Sosionlærer sa dette:

«Ansvarsfraskrivelse, vi sitter i litt møter og tenker det skulle barnevernet ha gjort og så kommer de ikke på møtene. Og typisk spesialisthelsetjenesten holder kortene så tett til brystet at vi får aldri vite hva de jobber med. Det at vi skylder på hverandre, det var ikke vårt ansvar. Jeg synes ikke det er greit at vi sier skole er skole og fritid er fritid, jeg synes vi kan samarbeide. Så jeg synes vi skal tråkke litt i hverandres bedd egentlig».

Forebyggende politi bekrefter det sosionlærer her sier om ansvarsfraskrivelse rundt ungdom med et sammensatt utfordringsbilde:

«Ofte så henger rus, krim og psykisk helse sammen, men jeg har jo sett i det siste, de som jeg kanskje er mest bekymret for, det er jo de som sliter med psykisk helse, så

faller de mellom, det virker som ikke noen helt vil ta ansvar for de, og ingen virker til å ha det overordnede ansvaret».

Sosiallærer utdyper også en tydelig frustrasjon over at hjelpeapparatet kommer for sent i gang med tiltakene:

«Noen må være i forkant. Vi er så på hælene veldig ofte. Og litt sånn som jeg nevnte tidligere, at ungdommene blir flyttet hjem igjen fra eks institusjon til hjem før tiltakene i hjemmet er i gang. De skulle helst vært i gang i går».

På spørsmål om det er noe informantene savner i arbeidet rundt grensesprengende ungdom svarer politiet dette:

«Jeg tror at det er veldig mange gode virkemidler eller tiltak som er tilgjengelig. Det handler kanskje om en person som har et sånt slags overordnet ansvar og som kjenner til hva som er av tilbud og kan ta det ansvaret».

Sosiallærer bekrefter dette og trekker også inn overgangen til videregående skole og hvordan hjelpeapparatet er satt sammen som utfordrende for mange ungdom:

«Ja, og jeg har jo også lurt veldig på hvordan barneverntjenesten er satt sammen. For i 10.klasse får de derfor ofte nye saksbehandlere, eller akkurat i det mange går over til videregående skole. Og der får de nye lærere, ny sosiallærer, ny helsesykepleier, ny kontaktperson i barnevernet, ny politikontakt, altså alt skifter der og da, og da rauser det for farlig mange. Så jeg skulle ønske at noen kunne følge med over».

Som nevnt innledningsvis i denne oppgaven finnes det mange verktøy for å sikre nettopp gode overganger og god koordinering av tjenestene rundt barn og unge med et sammensatt utfordringsbilde. På spørsmål om informantene kjenner til bruk av Individuell Plan (IP) som et koordinerende verktøy rundt grensesprengende ungdom, svarte alle informantene at dette er et verktøy som var lite i bruk. Den ideelle aktøren sa det slik:

«Jeg har i min tid i xxx, i forbindelse med tverretattlig samarbeid, sjeldent møtt ungdommer med en individuell plan. Av over 120 ungdommer jeg har jobbet tett på/ fulgt opp gjennom årene, tror jeg antallet kan telles på en hånd».

Barneverntjenesten bekrefter også dette:

«Ja, jeg vet det har vært utarbeidet hos noen, men ikke så mange. Vi hadde i høst opplæring i IP-programmet, og det skal visst være mer fokus på dette fremover. Det skal være tre eller flere instanser inne og man skal ha langvarig og sammensatt hjelpebehov, sies det vel for at man skal kvalifisere for IP».

På spørsmål til politiet om de kjenner til arbeidet med IP, svarer de følgende:

«Nei, men det er klart at de som sliter aller mest, der tenker jeg det er viktig at noen tar et helhetlig ansvar. Politiet kommer jo ofte borti de, men hvis kjernegruppe blir avsluttet, de slutter på skolen ikke sant, da er det viktig at noen har hovedansvaret».

Forebyggende enhet svarer også på spørsmål om IP og viser til at det kun brukes dersom det er helsemessige utfordringer. På oppfølgingsspørsmål om IP gjelder kun helseutfordringer og hvem som koordinerer IP'en svarer forebyggende enhet følgende:

«Egentlig så vet jeg ikke helt hvordan det er. Om det er avklart hvem som skal holde i det. Det var et arbeid i kommunen før sammenslåingen, men nå vet jeg ikke hvem som skal ta ansvaret for det, eller om det er tilfeldig. Jeg vet for lite om dette».

7.0 DRØFTING

For å belyse kompleksiteten i arbeidet rundt grensesprengende ungdom har jeg valgt å presentere ulike rapporter, statlige føringer, teori og datamateriale som omhandler tematikken. Jeg ønsker å finne svar på hvorfor det stadig avdekkes svikt i arbeidet rundt denne målgruppen, og hva vi i framtiden kan gjøre annerledes for å sikre at denne målgruppen får rett hjelp til rett tid. Jeg har derfor valgt følgende problemstilling:

Hva skal til for å skape positiv endring hos grensesprengende ungdom?

For å belyse dette har jeg intervjuet ulike aktører som alle har bred erfaring i arbeid med målgruppen fra førstelinjetjenesten. Gjennom intervjuene har jeg særlig forsøkt å finne svar på følgende forskningsspørsmål:

- *Hva mener ulike aktører i førstelinjetjenesten kan fremme positiv endring hos grensesprengende ungdom?*
- *På hvilken måte kan statlige føringer bidra til å sikre et helhetlig og koordinert arbeid rundt grensesprengende ungdom?*

Grensesprengende ungdom har ofte mange og komplekse utfordringer. Disse utfordringene blir ofte referert til som «wicked problems» (gjenstridige problemer) og er utfordringer som går på tvers av hjelpeapparatet. Forskningslitteratur sier klart at samarbeid er avgjørende for å

løse utfordringene, og at gode samarbeidsrelasjoner er viktig for å finne gode løsninger (Backe-Hansen et al., 2017, s. 53,54). Relasjon og samarbeid er to faktorer som går igjen som en rød tråd gjennom alle intervjuene. Ideell aktør beskriver hvordan disse faktorene utfyller hverandre: *«Det handler jo om å kunne prate åpent sammen, og ha muligheten til å jobbe sammen, og snakke sammen og dra i samme retning. Og lære av hverandre og spille på samme lag. Spille hverandre gode. Åpne dørene, slik at de som skal jobbe med ungdom får lov til å gå inn de åpne dørene som åpnes av relasjonen, av den som eier og bærer relasjonen. Da kan vi hjelpe mye bedre».*

Ved å se mine funn i sammenheng med presentert teori, forskning og utredninger, ønsker jeg å belyse hvilke faktorer som kan være viktige i endringsarbeid rundt grensesprengende ungdom. Jeg har organisert drøftingsdelen i fire kapitler:

- Relasjonens betydning i arbeid med grensesprengende ungdom
- Tverretatlig samarbeid
- Nice to know– need to know
- Koordinering og koordineringsverktøy

7.1 Relasjonens betydning i arbeid med grensesprengende ungdom

I følge Aamodt (2014, s. 40-42) blir relasjon sett på som et viktig verktøy eller instrument i endringsarbeid, da motivasjon for endring skapes nettopp gjennom relasjonen. Kvaliteten på relasjonen er derfor en forutsetning for å lykkes i en endringsskapende prosess rundt en ungdom. Dette understreket også ideell aktør i sitt intervju: *«Relasjon er alt. Det er det viktigste du har å jobbe med. Relasjonen er det som skaper mulighet for endring. Og kvaliteten på relasjonen er det som avgjør hvordan endringen skjer og hvor fort den kan skje».*

Det kan ta lang tid å opprette en trygg og tillitsfull relasjon til en grensesprengende ungdom. Røkenes et al. (2012) er tydelig på at å opparbeide en relasjon ikke er en instrumentell prosess, og en fagperson kan ikke bare bestemme seg for å opparbeide en relasjon til ungdommen. Ønske om relasjon må gå begge veier. Har ungdommen erfaring med omsorgssvikt og brutte relasjoner, vil det kreve ekstra mye innsats av fagpersonen for å opparbeide en tillitsfull relasjon (Aamodt, 2014, s. 179). Dette bekrefter også informantene,

og ideell aktør beskriver det slik: «Så er det noen som trenger å etablere en relasjon. Noen som kanskje ikke stoler på voksne. Da må vi jobbe det inn først, før de blir takknemlige for et hjelpeapparat». Om man lykkes i dette arbeidet er ifølge Andreassen (2014) personavhengig, og avhenger av om fagpersonen behersker de emosjonelle aspektene ved arbeidet. Det kreves derfor at fagpersonen ikke bare har kunnskap om relasjonsarbeid, men at fagpersonen har stor grad av relasjonskompetanse, og gjennom samhandling med ungdommen behersker å skape tillitt gjennom å lytte aktivt, vise forståelse og respekt, vise kjærlighet, empati, anerkjennelse, samt evne til å mentalisere med ungdommen (Aamodt, 2014, s. 68). Fagpersonen må hele tiden ha i bakhode ungdommens behov for autonomi. Å vise autonomistøtte ved å legge til rette for at ungdommen kan ta valg som angår dens liv, eller gi tydelige forklaringer på hvorfor noen bestemmelser må tas mot ungdommens vilje, er viktig for å sikre at ungdommen opplever seg selv som en aktiv aktør i eget liv.

Spurkeland (2020, s. 37) er opptatt av at tillitten blir etablert i relasjonen og at den utvikles gjennom repeterende erfaringer av tillitsvekkende handlinger. Det tar med andre ord tid for en grensesprengende ungdom å opparbeide tillit. «Stina» ble flyttet 17 ganger på 10 måneder, og hadde derfor store utskiftninger i nettverket rundt seg. Selv om omsorgsbasen objektivt ble ansett som trygg, gir ikke dette automatisk en opplevelse av trygghet for ungdommen. Mange grensesprengende ungdom, som Stina, avviser voksne, utagerer og virker lite motiverte for relasjon og endring. Dersom ungdommen har erfaringer med at voksne ikke er til å stole på, eller at de ulike fagpersonene bare er en del av livet for en kort periode, vil det være utfordrende å opparbeide tillitt og relasjon. Ungdommen kan derfor ha liten motivasjon for å etablere enda en ny relasjon til en voksen. Det må være en grunn til at relasjonen skal opprettes, og ungdommen må oppleve at hen har noe igjen for det. Diseth (2019, s. 85,86) er tydelig på at for å lykkes i å snu en atferd, må ungdommen både ha motivasjon for og erfare at det lønner seg å endre atferden. Derfor er det svært viktig å jobbe fram en god og tillitsfull relasjon, nettopp for å endre atferden. I arbeidet med å oppnå en god relasjon må hjelperen møte ungdommen der hen er, kunne vise empati ovenfor ungdommens liv, og samtidig ha respekt for ungdommen ved å se forbi det ytre og se etter den bakenforliggende årsaken til den grensesprengende atferden (Pedersen, 2007). Barneverntjenesten utdypet nettopp dette: «Jeg hadde en innstilling om at hun (ungdommen) ikke var ute etter å lure meg, men at hun er oppriktig, og jeg tok henne på alvor og gav ikke opp». Ved å møte voksne som står støtt og ikke gir opp, vil ungdommene sakte, men sikkert erfare at det lønner seg å søke hjelp hos en voksen.

Når relasjonen er etablert og tilliten opparbeidet, kan man starte med endringsarbeidet. Barneverntjenesten bekrefter det slik: *«Når vi har den relasjonen i bunnen, så føler jeg vi får lov å si og gjøre hva som helst med dem, fordi de vet at det kommer fra hjertet og at det er gjort i kjærlighet»*. Røkenes et al. (2012) beskriver samhandlingsprosessen mellom ungdommen og fagpersonen som sirkulær. Dersom handlingene som utføres av fagpersonen er forankret i en forståelse av ungdommens situasjon, vil relasjonen og tillitten opprettholdes, noe som igjen gir rom for utvikling og endring. Dersom det motsatte skjer, at handlingene til fagpersonen oppleves uforståelige for ungdommen, vil relasjonen svekkes, og det vil bli mer utfordrende å få til positiv endring.

På spørsmål om hva som skal til for å skape en god relasjon svarer sosiallærer følgende: *«Du må ha TID til å skape de relasjonene. Være trygg i deg selv og ærlig.»* Dette bekrefter også politiet og legger til at mye handler om hvordan ungdommene blir møtt: *«Det handler jo om å bruke tid, og være tydelig på hva man representerer. Og at de vet hva de kan forvente. Så handler det jo veldig mye om hvordan vi møter de da. At vi møter ungdommene med respekt. Det er veldig viktig»*. Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken bekrefter også det hjelpeapparatet sier her, at det å snakke med barnet, ta det på alvor, lytte til hva det har å si, ta seg tid til å bli kjent med barnet og ta bestemmelser sammen med barnet, er viktig for å skape en trygg og tillitsfull relasjon (Sanner & Forandringsfabrikken, 2017).

Det er ikke nødvendig at alle i hjelpeapparatet har like nær relasjon til ungdommen, men det er viktig at noen har det. Barneverntjenesten bekreftet dette slik: *«Det er jo ikke avgjørende at det er vi som har relasjonen, men at noen har det, sånn at om du hadde hatt kjempegod relasjon til en ungdom, så hadde ikke jeg trengt å tvinge meg nødvendigvis på, men da kan jo jeg heller samarbeide med deg da. Noen må ha en god relasjon»*. Det kan oppleves overveldende dersom alle i hjelpeapparatet skal arbeide for en nær relasjon til ungdommen. Som tidligere nevnt er det å opprette en god relasjon ikke en instrumentell handling, men et resultat av tillitsvekkende samhandling mellom fagperson og den grensesprengende ungdommen. Her er det viktig at fagpersonen viser kulturell sensitivitet, situasjonsforståelse og empati, men det handler også om hjelperens kommunikasjonsferdigheter og evne til å skape trygghet for brukeren (Røkenes et al., 2012, s. 10). Ikke alle fagpersoner har tid og mulighet til å skape en god relasjon til ungdommene, men da er det viktig å spille på lag med andre som har denne relasjonen. Barnevernets utsagn viser en raushet ovenfor øvrig

hjelpeapparat. Her heies relasjonen fram av de andre aktørene i hjelpeapparatet, og barneverntjenesten velger heller å samarbeide tett med fagpersonen som allerede har en relasjon. Det som er viktig er at noen har en god relasjon til ungdommen, og ideell aktør utdypet også dette: *«Den som eier relasjonen må være døråpner, for at de andre hjelperne skal kunne komme på banen»*. Med andre ord kan man si at tillitten er overførbar, ved at eieren av relasjonen kan gå god for andre aktører i hjelpeapparatet. Eieren av relasjonen får dermed en nøkkelrolle i det tverretatlige samarbeidet rundt den grensesprengende ungdommen, og ifølge Spurkeland (2020, s. 162,163) er gode relasjonelle ferdigheter hos fagpersonene også avgjørende for hvordan samarbeidet med andre aktører blir rundt ungdommen.

7.2 Tverretatlig samarbeid

For å skape positiv endring rundt grensesprengende ungdom er det viktig med en felles innsats fra alle de ulike aktørene som er involvert. Samarbeidsmøter rundt ungdom jobber ofte med konkrete mål for ungdommen, med et overordnet mål om å endre atferden. I dette arbeidet er ungdommens egen stemme og vurdering viktig. I møtene diskuteres veien videre mot det målet som er satt for arbeidet. I kapittel 2 presenterte jeg ulike offentlige tilsyn og rapporter som alle dokumenterte at det forekom stor grad av systemsvikt rundt grensesprengende barn og unge. Rapportene understreket at det var et stort behov for bedre samarbeid. Selv om det er gjort lovendringer for å sikre et bedre og mer koordinert samarbeid rundt målgruppen, viser rapporten om Stina at selv ikke lovendringer kan sikre utsatte barn og unge mot alvorlig svikt fra systemet rundt.

Informantene i denne studien var alle opptatt av tverretatlig samarbeid og hadde ledere som støttet opp om dette arbeidet. Alle de ulike aktørene oppgav at de ukentlig brukte mellom 15-20 timer på samarbeid. Ideell aktør beskrev dette arbeidet slik: *«Nesten hele uka jobber jeg tett i dialog og samarbeid med andre etater. Mange av oppgavene blir avtalt i samarbeid, men utføres enkeltvis»*. For å lykkes med et tverretatlig samarbeid er det viktig at alle aktørene bidrar positivt inn i samarbeidet. Samarbeidet må oppleves nyttig, og hver aktør må oppleve at de har utbytte av samarbeidet (Glavin & Erdal, 2018). Barneverntjenesten er tydelig på at det er en stor fordel at de ulike aktørene kjenner hverandre, og utdyper det slik: *«Ja, det er avgjørende å være god på samarbeid. Hvis jeg ringer en rådgiver og de vet hvem jeg er fra før, er det mye lettere å få til noe greit rundt ungdommen, enn hvis det er noen ukjente. Jeg*

merker at folk blir mer på bakbeina når de ikke kjenner en. Det må legges til rette på systemnivå at vi skal samarbeide». Det er derfor viktig at aktørene har god kjennskap til ungdommen det gjelder og aktørene rundt, og at det fra ledelsen legges til rette for dette samarbeidet. Ideell aktør viste til et eksempel der en ungdom hadde begynt å ruse seg, og at det allerede samme uke var etablert et samarbeid rundt denne ungdommen. Forebyggende enhet var også tydelig på viktigheten av kvaliteten på disse relasjonene og uttrykte det slik på spørsmål om hva som fremmet et godt tverretatlig samarbeid: «Kvaliteten på relasjoner står seg som en viktig enkeltfaktor, og det gjelder både individuelt, men også på strukturnivå. Altså den relasjonskvaliteten på samarbeidet og hva vi vet om hverandre og hvilken tillitt og trygghet vi har til hverandre i samarbeidet mellom aktørene der. Og ikke minst ovenfor ungdommen».

Arbeidet rundt grensesprengende ungdom blir ofte organisert gjennom ansvarsgrupper. Ansvarsgruppene er et forpliktende samarbeid hvor man skal jobbe helhetlig for å oppnå felles definerte mål for ungdommen. På spørsmål om hvorfor det er viktig å samarbeide svarer den ideelle aktøren følgende: *«Ja, samarbeidet blir et sikkerhetsnett, og man kan sette seg ned og snakke sammen med de som skal jobbe tett på ungdommen. Her må vi heie på hverandre og spille hverandre gode, og åpne relasjonene for hverandre. Den som eier relasjonen, må være døråpner for at de andre hjelperne skal kunne komme på banen».* At en fagperson har utviklet en god relasjon til en ungdom hjelper lite hvis resten av systemet rundt ikke er påkoblet. Motsatt kan vi si at et godt tverretatlig samarbeid ikke er fruktbart med mindre noen i tjenesteapparatet utvikler en relasjon og dermed kommer i posisjon hos ungdommen. Gjennom relasjonen kan man løfte ungdommens stemme inn til de ulike samarbeidsaktørene. Likevel viser Glavin og Erdal (2018) til at hjelpeapparatet er mer fornøyd med denne typen møter, enn dem det angår. For en ungdom, eller for foreldre kan det oppleves krevende å forholde seg til mange ulike aktører, og i møtene utlevere og drøfte sensitiv informasjon fra eget liv.

Glavin og Erdal (2018) er tydelig på at det er flere forhold som er viktige for å lykkes i et tverretatlig samarbeid. Tillit er en av faktorene som de særlig trekker fram som avgjørende i samarbeidet. Gjennom dialog og samarbeid utvikles en relasjon, som igjen kan skape tillit eller mistillit. For at samarbeidet skal fungere på best mulig måte er det derfor viktig med god kjennskap til hverandres ulikheter, faglige ståsted, og hvilke strukturelle betingelser og begrensninger som følger med de ulike stillingene. Relasjon er derfor vesentlig i samarbeidet,

og politiet bekrefter at relasjon er en viktig faktor i arbeidet for å utvikle tillit: *«Dette handler jo igjen egentlig om relasjon. At man gjennom et nært samarbeid opplever å ha en relasjon der, og da får man tillitt»*. På oppfølgingsspørsmål om hva som må til for å opparbeide tillit i samarbeidsrelasjonene sier politiet videre: *«Da må du på en måte ha stabile folk. Sånne som er i stillingene, og ikke store utskiftninger av folk. Og langsiktighet og mye tid, og at arbeidet blir prioritert da.»* Utfordringen med utskiftning av folk i stillingene skaper frustrasjon i samarbeidet. Å opparbeide tillit tar tid i samarbeidsrelasjoner på lik linje som i relasjonsarbeid med ungdom, og brutte relasjoner skaper frustrasjon. Sosiallærer i skolen opplever også nettopp dette som krevende i samarbeidet: *«Jeg synes det er viktig at det er litt stabilitet i avdelingene. Jeg skjønner jo at man endrer livssituasjon og flytter rundt, men jeg synes ikke man trenger å ommøblere på type politi og barnevernet, de er jo i konstant flytting rundt i bydelene. Jeg skulle ønske at vi kunne holde på relasjonen. Det er lettere å få til et samarbeid når man vet hva folk står for og hvordan man jobber»*. Dette sitatet understreker nettopp det Glavin og Erdal (2018) sier, at tillit er avgjørende for å få til et godt samarbeidsklima. De sier også at samarbeidet må forankres i kommunale planer, slik at det ikke faller sammen ved nettopp utskiftninger av personer i de ulike stillingene.

I Stina-saken ble det rettet sterk kritikk til hvordan det tverretatlige arbeidet fungerte. Spesialisthelsetjenesten ble kritisert for at det kun var èn behandler som kjente saken, og at situasjonen rundt Stina ikke ble drøftet i interne team og heller ikke løftet opp til ledelsen (Statsforvalteren i Agder, 2018). Informanten fra barneverntjenesten var veldig opptatt av å spille på lag med de andre aktørene og de som kjenner barnet: *«Man er avhengig av det samarbeidet rundt. At man er flere rundt og at man har foreldrene med på det laget ikke minst.»* Glavin og Erdal (2018) understreker at dersom en aktør hegner om eget arbeid og ikke ønsker å slippe andre aktører til, kan dette svekke samarbeidsklimaet, og det tverretatlige samarbeidet blir ikke det sikkerhetsnett som det burde vært for ungdommen.

7.3 Nice to know – need to know

I alt samarbeid vil det være behov for å utveksle informasjon, og rundt grensesprengende ungdom vil informasjonen i stor grad være sensitiv. Alle som jobber i det offentlige har taushetsplikt etter forvaltningsloven §13-13 f. (Forvaltningsloven, 1967). I tillegg har enkelte profesjonsutøvere en yrkesmessig taushetsplikt som er mer vidtrekkende enn forvaltningsloven. For at samarbeidet ikke skal være bundet av taushetsplikten er det mulig å

få et samtykke til utveksling av taushetsbelagt informasjon (Glavin & Erdal, 2018, s. 48-50). Siden de ulike aktørene i et tverretatlig samarbeid er bundet av ulike taushetsplikter kan informasjonsflyt være utfordrende. Politiet bekrefter dette slik: *«Vi i politiet har en ganske vid taushetsplikt, mens en del andre vi samarbeider med har en mye strengere taushetsplikt. Så det er ikke så vanskelig for politiet å gi informasjon, men det er klart at av og til så hadde det vært veldig gunstig å fått informasjon. Men sånn som regelverket er i dag, så er ikke det mulig»*. Informantene hadde varierende erfaringer med utveksling av informasjon, og ideell aktør sa at det til tider kunne være utfordrende å samarbeide med barneverntjenesten og spesialisthelsetjenesten. På spørsmål om han kan utdype dette svarer han: *«Det handler vel om hva slags informasjon de har lov å gi. Det har vi sett tidligere, at når vi setter ned en gruppe og setter taushetsplikten rundt denne gruppa (samtykkeskjema), og inkluderer alle, da kan vi snakke åpent om enkeltpersoner. Da er det lettere å hjelpe. Men det er ikke alltid at det lar seg gjøre med spesialisthelsetjenesten og barneverntjenesten. Men jeg har også erfaring med at det lar seg gjøre. Det tror jeg er litt avdelingsavhengig og personavhengig»*. Dette svaret kan tyde på at det er ulik praksis blant ulike aktører i forhold til håndtering av taushetsplikt og informasjonsflyt i det tverretatlige samarbeidet. Sosiallærer bekrefter også det ideell aktør sier: *«Jeg skulle ønske litt mer åpenhet, og det er jo veldig avhengig av kontaktperson i barneverntjenesten og hvilken relasjon vi har. Jeg synes det varierer veldig. Det er veldig personavhengig»*. Igjen er vi tilbake til dette med relasjon. Det kan virke som informasjonen flyter lettere dersom man har en god samarbeidsrelasjon, og dermed tillit til at den informasjonen man gir blir håndtert utfra prinsippet om barnets beste.

Flere av de ulike informantene hadde også opplevd at ulike aktører jobbet i hver sin retning, siden arbeidet ikke var koordinert. Politiet uttrykte det slik: *«Det har jo vært episoder hvor vi holder på med et arbeid, så viser det seg at noen andre holder på med et helt annet arbeid, så har ikke vi visst om det. Jeg har savnet en som har et totalansvar for arbeidet.»* Ideell aktør viser til lignende erfaringer hvor deler av hjelpeapparatet jobber for en ting, mens andre i hjelpeapparatet jobber for noe helt annet. Så lenge informasjonen ikke går begge veier og arbeidet mangler en felles plan, vil slike hendelser oppstå. Politiet bekrefter dette gjennom uttrykket «need to know, nice to know», og peker på at selv om man ikke nødvendigvis trenger å vite alt, så hadde det forenklet arbeidet betydelig dersom man hadde visst noe, og dermed kunne jobbe i en bestemt retning. Ideell aktør sa det slik: *«At noen sitter på informasjon, men ikke gir den ut når andre jobber tett på ungdommen. Da er det i alle fall viktig å få noen tydelige hint om hva vi bør gjøre og jobbe med»*. Barneverntjenesten sier de

løser disse utfordringene ved å benytte seg av samtykkeskjema for å utveksle informasjon. På oppfølgingsspørsmål om samtykke dermed blir en døråpner for samarbeid svarer informanten følgende: «Ja, men det er strengere hva vi kan si. Det er ikke noe poeng i at jeg forteller om mor sine diagnoser osv. Men vi får mye informasjon. Det er mange som er flinke til å ringe og informere». Det kan derfor tyde på at informasjonsutvekslingen er mest enveis, noe sosiallærer også bekreftet: «De (barneverntjenesten) har jo sine retningslinjer å følge, men hovedfokuset må jo være til barnas beste, og da tenker jeg at man må kunne dele en del informasjon til barnas beste. Det hemmer jo samarbeidet når vi ikke kan snakke åpent om det som er viktig for barna». Temaet om informasjonsflyt skapte stort engasjement blant flere av informantene, og det var tydelig at flere var frustrert over manglende informasjon. Ikke bare er det frustrerende for hver enkelt fagperson, men for ungdommen kan det oppleves forvirrende når hjelpeapparatet ikke er koordinert og samkjørt. Opplysningsplikten til barneverntjenesten er enveis jfr. Barnevernloven §6-4 (Barnevernloven, 1992). Likevel kan barneverntjenesten gi opplysninger til andre forvaltningsorgan jfr. Forvaltningsloven § 13 (Forvaltningsloven, 1967), hvor det står at taushetsplikten ikke skal være til hinder for at viktige opplysninger blir gitt dersom det er nødvendig (Glavin & Erdal, 2018, s. 54-55). Et samtykke vil lette dette arbeidet og legge til rette for bedre informasjonsflyt. Likevel er det viktig at hver enkelt aktør foretar etiske vurderinger i forhold til hva de sier, til hvem de gir opplysningene og hvorfor det er nødvendig å gi disse opplysningene.

7.4 Koordinering og koordineringsverktøy

Det er de siste årene blitt innført en rekke krav for å sikre at mennesker med langvarige og sammensatte hjelpebehov får rett hjelp til rett tid. Som nevnt tidligere er det avdekket omfattende systemsvikt rundt barn og unge i utsatte livssituasjoner. For å sikre helhetlig og koordinert hjelp rundt grensesprengende ungdom, er det viktig at hjelpeapparatet samarbeider og benytter seg av de ulike koordineringsverktøyene som finnes. Hensikten med disse koordineringsverktøyene er å sikre at historien ikke gjentar seg, og at ansvaret derfor ikke pulveriseres dersom flere etater samarbeider. Skjer det, vil samarbeidet ha motsatt effekt for ungdommen det gjelder.

Informantene i min studie var stort sett fornøyd med hvordan de ulike samarbeidsmøtene rundt ungdommene var organisert. Særlig ble kjernegruppene som er ledet av politiet, trukket fram som gode arenaer. Der var det faste aktører, definerte mål, og alle aktørene jobbet aktivt

mellom møtene med den til enhver tid definerte målsettingen. Likevel hadde informantene eksempler på at det ikke alltid fungerte optimalt med ulike samarbeidsmøter. Sosiallærer var tydelig på at det i disse møtene også kunne forekomme ansvarsfraskrivelse og svarte følgende på hva som kunne være utfordrende i samarbeidsmøtene: *«Ansvarsfraskrivelse, vi sitter i litt møter og tenker det skulle barnevernet ha gjort og så kommer de ikke på møtene. Og typisk spesialisthelsetjenesten holder kortene så tett til brystet at vi får aldri vite hva de jobber med. Det at vi skylder på hverandre, det var ikke vårt ansvar. Jeg synes ikke det er greit at vi sier skole er skole og fritid er fritid, jeg synes vi kan samarbeide. Så jeg synes vi skal trække litt i hverandres bedd egentlig»*. Dette er et sitat som underbygger nettopp viktigheten av at ungdommen ikke skal falle mellom to stoler. Ved at vi «trækker i hverandres bedd», sikrer vi at ungdommen ikke glipper for oss, og vi får dermed et sterkere sikkerhetsnett rundt ungdommen. Denne ansvarsfraskrivelsen engasjere også politiet: *«Ofte så henger rus, krim og psykisk helse sammen, men jeg har jo sett i det siste, de som jeg kanskje er mest bekymret for, det er jo de som sliter med psykisk helse, så faller de mellom, det virker som ikke noen helt vil ta ansvar for de, og ingen virker til å ha det overordnede ansvaret»*. Så lenge ingen koordinerer dette arbeidet, kan man risikere at ingen vil ta det overordnede ansvaret. I et tverretattlig samarbeid uten noen tydelig forankret ledelse, kan man risikere nettopp dette, og politiet viser til behovet for en koordinator: *«Jeg tror at det er veldig mange gode virkemidler eller tiltak som er tilgjengelig. Det handler kanskje om en person som har et sånt slags overordnet ansvar og som kjenner til hva som er av tilbud og kan ta det ansvaret»*. Dersom arbeidet ikke er koordinert, eller har et tydelig definert mål, kan det også oppstå frustrasjon i forhold til ulike forventninger til arbeidet. Glavin og Erdal (2018) viser til at det i samarbeid med likeverdige parter, kan oppstå konflikt dersom man har ulike forventninger til hva som skal eller bør gjøres, og det kan være utfordrende å ansvarliggjøre andre samarbeidspartnere. Sosiallærer beskrev også dette *«Noen må være i forkant. Vi er så på hælene veldig ofte. Og litt sånn som jeg nevnte tidligere, at ungdommene blir flyttet hjem igjen fra eks. institusjon til hjem før tiltakene i hjemmet er i gang. De skulle helst vært i gang i går.»*

I Stina-saken var 26 ulike instanser inne i løpet av de siste 10 månedene og det blir rettet sterk kritikk til Barneverntjenesten i Kristiansand kommune for manglende bruk av koordineringsverktøyet Individuell plan (IP). Ved bruk av IP har man også krav på en koordinator som organiserer arbeidet og sikrer at alle de ulike aktørene gjør det de til enhver tid plikter å gjøre. Særlig i saker med mange aktører inne, er det stor sjanse for at ungdommen faller mellom to stoler, og koordinatorens viktigste rolle er å sette disse stolene så tett sammen

at ungdommen ikke faller mellom stolene. Koordinatoren skal derfor sikre et helhetlig arbeid rundt ungdommen, holde god oversikt og fungere både som en megler og «translatør» mellom ungdommen og de ulike fagpersonene (Andreassen, 2014). Selve koordinatorrollen er derimot organisert svært ulikt fra kommune til kommune og utfra hvilke type langvarige og sammensatte hjelpebehov ungdommen har. Er det somatiske utfordringer knyttet til helse og rehabilitering, har ungdommen rett på å få oppnevnt en egen koordinator fra kommunens koordinerende enhet for helse og rehabilitering jfr. Helse og omsorgstjenesteloven kapitel 7 (Helse og Omsorgstjenesteloven, 2011). Dersom ungdommen derimot har andre typer utfordringer og er under barnevernet, er det barneverntjenesten som plikter å tilby, utarbeide og koordinere en individuell plan jfr. barnevernloven § 3.2 a (Barnevernloven, 1992). Barnevernet er jo selv en aktiv aktør i det tverretatlige samarbeidet og får dermed en utfordrende dobbeltrolle når den både skal utføre barnevernfaglige oppgaver, og i tillegg være en tillitsskapende koordinator som skal sikre helhetlig og koordinert arbeid rundt den grensesprengende ungdommen. En svakhet med denne organiseringen er at barnevernet skal kontrollere og ansvarliggjøre seg selv og eget arbeid, og man får en ny utfordring dersom barneverntjenesten trekker seg ut av saken. Hvem skal da være koordinator for dette arbeidet videre?

På spørsmål til informantene om de kjente til arbeidet med IP, var svarene nedslående. Dette er et verktøy som i liten grad er blitt brukt rundt grensesprengende ungdom. Ideell aktør hadde gjennom årene deltatt i tverretatlig arbeid rundt 120 ungdom, og mente at antallet med IP kunne telles på en hånd. Barneverntjenesten bekrefter også dette ved å si: *«Ja, jeg vet det har vært utarbeidet hos noen, men ikke så mange. Vi hadde i høst opplæring i IP-programmet, og det skal visst være mer fokus på dette fremover»*. Dette sitatet kan tyde på at IP er lite brukt i barneverntjenesten, selv om det ble innlemmet i barnevernloven allerede i 2010. Politiet kjente heller ikke til dette arbeidet, og forebyggende enhet uttaler at IP var det verktøyet som blir benyttet dersom det var helsemessige utfordringer. På oppfølgingsspørsmål om IP kun gjelder helsemessige utfordringer svarer informanten følgende: *«Egentlig så vet jeg ikke helt hvordan det er. Om det er avklart hvem som skal holde i det. Det var et arbeid i kommunen før sammenslåingen, men nå vet jeg ikke hvem som skal ta ansvaret for det, eller om det er tilfeldig. Jeg vet for lite om dette»*. Hva informanten legger i begrepet helsemessige utfordringer vites ikke, men svaret kan tyde på at utfordringene til grensesprengende ungdom ikke faller inn under dette. Svarene kan tyde på at IP er et lite brukt verktøy i tverretatlig arbeid rundt grensesprengende ungdom. Hva som er grunnen til dette er vanskelig å si. I *Svi*

og svik, NOU (2017), oppgir Barnevoldsutvalget at det er en utfordring at de statlige tilsynene ikke nødvendigvis fører til endring, selv om det er avdekket alvorlig svikt. IP ble innlemmet i Barnevernloven i 2010, nettopp fordi det i 2008 var avdekket omfattende svikt i samarbeidet rundt utsatte barn og unge (Helsetilsynet, 2009).

BTI og stafettloggen kan være et godt hjelpemiddel for å sikre en kontinuitet i arbeidet, men modellen sikrer ikke at noen tar det overordnede ansvaret for arbeidet. I følge Helgesen (2013) kan stafettholder være en lærer, eller helsesykepleier som kjenner familien godt. Stafettholderen har ansvar for å koordinere arbeidet, skrive referat, kalle inn til møter og sikre at man til enhver tid har riktig folk inne i samarbeidet. Dersom det ikke ligger klare føringer for hvem som skal ha ansvaret for stafettloggen, risikerer man at ingen ønsker å sitte med dette ansvaret, i tillegg til allerede eksisterende arbeid.

Å ha ansvar for stafettloggen eller den individuelle planen, blir litt som å sitte igjen med Svarteper. Skal et tverretattlig arbeid koordineres vil det være hensiktsmessig at dette ikke kommer på toppen av allerede fullbooket arbeidsplan. Når dette arbeidet ikke er forelagt en bestemt aktør, risikerer man fortsatt at ansvaret pulveriseres. Sosiallærer viser til at det kan være utfordrende å organisere samarbeid rundt ungdom slik, da stafettholder eller IP-koordinator gjennom en slik organisering, byttes ut i overgangen til videregående skole. Sosiallærer beskriver at det «rauser for farlig mange» i denne overgangen, og begrunner det med at overgangen til videregående skole gir mange relasjonsbrudd for ungdommen, - «Og der får de nye lærere, ny sosiallærer, ny helsesykepleier, ny kontaktperson i barnevernet, ny politikontakt, altså alt skifter der og da».

Aamodt (2014) er tydelig på at slike koordineringsverktøy er svært nyttig for ungdom med sammensatte hjelpebehov, dersom koordinatoren er en person som ungdommen har opparbeidet tillitt til, som ungdommen er trygg på, og at koordinatoren fungerer som en brobygger mellom ulike aktører og tjenestetilbud. Glavin og Erdal (2018) sier det er en betingelse at koordinatoren er en person som blir respektert av både ungdommen, familien og øvrig hjelpeapparat. Dersom koordinatoren er utnevnt av koordinerende enhet i kommune, er koordinatoren en nøytral part, og koordinatoren har dermed ikke tilgang på diverse goder, eller står i et maktforhold ovenfor sin bruker. Motsatt kan det være utfordrende for barneverntjenesten å stå i en koordinatorrolle, da de har stor makt ovenfor familien, ved å være et kontrollorgan som skal påse at ungdommen får tilstrekkelig omsorg. Det kan være

vanskelig for familien og også øvrig hjelpeapparat å forholde seg til barneverntjenesten sine ulike roller i en slik situasjon. Sosiallærer beskrev det som frustrerende at barneverntjenesten var i konstant omorganisering og at det var stadig bytte av kontaktperson. Basert på dette, vil det vil det være uheldig dersom barneverntjenesten skal ha en koordinatorrolle inn i familien.

8.0 AVSLUTNING

I situasjoner der barnets rett til å bli hørt, og barnets rett på medbestemmelse er på kollisjonskurs med barnets rett til beskyttelse, står vi ovenfor vanskelige dilemmaer som fagpersoner. Stina-saken er et godt eksempel på dette. En ungdom kan ikke bare forstås som en ungdom alene, men må sees i sammenheng med det sosiale samspillet den er en del av (Follesø, Neidel, et al., 2016). Inga Marte Torkildsen spurte innledningsvis, «*Hva skal til for at barn som Benni kan hjelpes*»? Det har jeg prøvd å finne svar på gjennom denne oppgaven. Jeg intervjuet fagpersoner i førstelinje, fordypet meg i teori og forskning, samt satt meg grundig inni ulike rapporter som omhandler grensesprengende ungdom. Jeg har benyttet meg av to forskningsspørsmål, for å finne svar på hva som kan bidra til positiv endring hos grensesprengende ungdom.

Hva mener ulike aktører i førstelinjetjenesten kan fremme positiv endring hos grensesprengende ungdom?

Ifølge hjelpeapparatet er det særlig to elementer som må være til stede for at grensesprengende ungdom kan hjelpes. For det første må ungdommen oppleve å ha en trygg relasjon til noen i hjelpeapparatet. På bakgrunn av barnets tidligere tilknytningserfaringer kan dette være utfordrende, og det er derfor viktig at fagpersonen har tid og mulighet til å etablere denne relasjonen. I relasjonen skapes motivasjon for endring, og relasjonen er en viktig døråpner til øvrig hjelpeapparat. Som barnevernet sa, er det ikke avgjørende at det er de som har en relasjon, men at noen har. På den måten kan andre aktører igjen spille på de som har en relasjon. Gjennom den trygge relasjonen kan også ungdommens stemme komme tydeligere fram, da relasjonen blir et talerør for ungdommen, og en brukerorientert fagperson vil søke å forstå og løfte ungdommens perspektiv inn til øvrig hjelpeapparat.

For det andre, er det viktig at det tverretatlige samarbeidet fungerer godt rundt ungdommen. Her er det viktig at de ulike aktørene har god kjennskap til hverandre, og at det er opparbeidet tillit og relasjon mellom de ulike aktørene. Det er også viktig at samarbeidet er forankret på ledernivå, og at de ulike aktørene jobber koordinert mot felles mål. For å sikre at arbeidet er koordinert, er det viktig at informasjonsflyten er god, og at det brukes samtykkeskjema for å sikre en best mulig informasjonsflyt til beste for ungdommen.

I relasjonen til ungdommen, samt i de ulike samarbeidsrelasjonene, er det viktig å unngå for mange relasjonsbrudd. Det tar lang tid å etablere nye relasjoner og opparbeide tillitt, og derfor er det avgjørende i arbeid med en så sårbar gruppe at man sikrer stabilitet.

På hvilken måte kan statlige føringer bidra til å sikre et helhetlig og koordinert arbeid rundt grensesprengende ungdom?

«Noen må være i forkant. Vi er så på hælene veldig ofte» - uttalte sosiallæreren om arbeidet rundt grensesprengende ungdom. Staten legger mange føringer i forhold til hvilke velferdstjenester som skal tilbys, men i mange tilfeller er det opp til hver enkelt kommune hvordan dette arbeidet skal organiseres. Ifølge de ulike rapportene jeg presenterte i kapittel 2.0, utføres det et omfattende tverretatlig samarbeid rundt grensesprengende ungdom, men dessverre viser rapportene også at dette arbeidet til tider mangler koordinering og planmessighet. Ulike koordineringsverktøy finnes, men selv om de er lovpålagt, blir de ikke tatt i bruk. Utsatte barn og unge med langvarige og sammensatte hjelpebehov har rett på et koordinert arbeid gjennom en individuell plan, men dette tiltaket viser seg å være lite brukt. Slik ordningen med IP er organisert nå vil koordinatorrollen føre til merarbeid for kontaktperson i barneverntjenesten, og man risikerer hyppige koordinatorbytter dersom barneverntjenesten trekker seg ut av saken, skifter kontaktperson, eller ungdommen overføres til en annen avdeling. Dersom IP skal fungere som et godt koordineringsverktøy vil det være hensiktsmessig å organisere ordningen på en annen måte, men det kreves politisk velvilje for å satse på arbeid som ikke er lovpålagt.

26.03.2021 trådte Likeverdsreformen i kraft. Reformen som skulle sikre «*Bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for et sammensatt tjenestetilbud*». Reformen skulle også sikre målgruppen rett til en barnekoordinator som skal koordinere arbeidet rundt dem. Dessverre så viser det seg at denne reformen ikke ser ut til å gjelde den kanskje aller mest sårbare gruppen barn og unge vi har i Norge. Reformens målgruppe har blitt smalere enn

den var i høringsnotatet og omfatter nå *familier som har, eller venter barn med alvorlig sykdom, skade eller funksjonsnedsettelse, og som av den grunn har behov for langvarige og sammensatte hjelpetjenester*. Hvor ble det av de grensesprengende ungdommene? De som i stor grad ikke har ressurssterke foreldre som står på barrikadene og kjemper kampen for sine barn. De som er overlatt til et hjelpeapparat med stadig utskifting av folk, og som kanskje mer enn noen hadde trengt et stabilt sikkerhetsnett rundt seg i en svært krevende ungdomstid. Grensesprengende ungdom er igjen blitt sviktet. Og igjen ble de sviktet av staten Norge. (Helse- og Omsorgsdepartementet, 2021).

8.1 Konklusjon

Hva skal til for å skape positiv endring hos grensesprengende ungdom?

Det finnes ingen enkle løsninger på komplekse utfordringer, og rundt grensesprengende ungdom er situasjonen ofte svært sammensatt. Utfra mine funn ser vi at alt henger sammen, og det er ikke nok at noen har en god relasjon, eller at det er et godt samarbeid rundt ungdommen. Det hjelper heller ikke med gode koordineringsverktøy dersom ikke fagpersonene rundt benytter seg av dem, og det er utfordrende at en eventuell koordinator har flere roller samtidig.

Basert på denne studien ser det ut til at koordinering og koordinator er noe som ofte mangler, og som kan være viktig for å lykkes i et slikt arbeid. Det er viktig at koordinatoren er en nøytral part som kan skape tillitt og relasjon til ungdommen, familien og hjelpeapparatet, samt kan stå i oppgaven over tid. Koordinatoren bør ha koordinering som eneste oppgave, og ikke ha dette på toppen av en allerede fullbooket kalender.

8.2 Videre forskning

Det er flere elementer i denne masteroppgaven som kan forskes videre på. For det første ville det vært spennende å se om en fast koordinator ville hatt positiv effekt i arbeidet rundt grensesprengende ungdom. For det andre ville det vært interessant å rette fokus på hvordan ungdommen selv og nettverket rundt opplever møte med hjelpeapparatet.

LITTERATURLISTE

- Andreassen, T. A. (2014). *Å bygge organisatoriske ansvarsgrenser*. Oslo: Universitetsforl.
- Angel, B. Ø. (2010). Barnet som aktør og kunnskapsbærer - en utfordring for barnevernets profesjonelle ekspertise.
- Arendal Kommune. (2021). Stafettholder. Hentet 17.04. 2021 fra <https://www.arendal.kommune.no/bti/hva-er-bti-modellen/stafettholder.20266.aspx>
- Backe-Hansen, E., Smette, I. & Vislie, C. (2017). Kunnskapsoppsummering. Vold mot barn og systemsvikt. I: Oslo Metropolitan University - OsloMet: NOVA.
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester (barnevernloven) (LOV-1992-07-17-100)*. Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- BLD. (2014). *En god barndom varer livet ut*. Oslo: Departementets sikkerhets- og serviceorganisasjon.
- Breimo, J. P., Normann, T., Sandvin, J. T. & Thommesen, H. (2015). *Individuell plan : samspill og unoter*. Oslo: Gyldendal.
- Colman, R. A. & Widom, C. S. (2004). Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: a prospective study. *Child Abuse Negl*, 28(11), 1133-1151. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.02.005>
- Diseth, Å. (2019). *Motivasjonspsykologi : hvordan behov, tanker og emosjoner fremmer prestasjoner og mestring* (1. utgave. utg.). Oslo: Gyldendal.
- FNs barnekonvensjon. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Barne- og familiedepartementet. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/red/2000/0047/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Folkehelseinstituttet. (2020). *Tiltak for barn og unge med atferdsvansker, eller som har begått kriminelle handlinger: en oversikt over systematiske oversikter*. (978-828-8406-065-1). Folkehelseinstituttet. Hentet fra <https://www.fhi.no/publ/2020/tiltak-for-barn-og-unge-med-atferdsvansker-eller-som-har-begatt-kriminelle/>
- Follesø, R. (2014). Ungdom, risiko og anerkjennelse. Hvordan støtte vilje til endring? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 10(1).
- Follesø, R., Halås, C. T. & Anvik, C. H. (2016). *Sett, hørt og forstått? : om profesjonelle møter med unge i sårbare livssituasjoner*. Oslo: Universitetsforl.
- Follesø, R., Neidel, A. & Berliner, P. (2016). Unge på vej, Netværk, deltakelse og lokalsamfund. I T. Wulf-Andersen, R. Follesø & T. Olsen (Red.), *Unge, udenforskab og social forandring* (bd. 1, s. 165-185). Danmark, Frederiksberg: Frydenlund Academic.
- Forandringsfabrikken. (2021). Om forandringsfabrikken. Hentet 28.03. 2021 fra <https://forandringsfabrikken.no/om-ff?fbclid=IwAR2rUSrv8oyKQzYwkE3SiYxIK1pHh8cugwyZPsyXKm-qmWl1NzJXCIL3g0U>

- Forebygging.no. (2021). Hva er BTI. Hentet 17.02. 2021 fra <http://tidliginnsats.forebygging.no/aktuelle-innsater/bti/hva-er-bti/hva-er-bti/>
- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) (LOV-1967-02-10)*. Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1967-02-10>
- Glavin, K. & Erdal, B. (2018). *Tverrfaglig samarbeid i praksis : til beste for barn og unge i kommune-Norge* (4. utg. utg.). Oslo: Kommuneforl.
- Hart, S. & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon : tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore og Fonagy*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Helgesen, M. (2013). *Bedre Tverrfaglig Innsats (BTI). Følgeevaluering. I: Norwegian Institute for Urban and Regional Research.*
- Helse- og Omsorgsdepartementet. (2021). Likeverdsreformen. Hentet 29.03. 2021 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/helse-og-omsorg/innsikt/likeverdsreformen/id2680671/>
- Helse og Omsorgstjenesteloven. (2011). *Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven) (LOV-2011-06-24-30)*. Hentet fra <https://lovdata.no/lov/2011-06-24-30>
- Helsetilsynet. (2009). *Utsatte barn og unge – behov for bedre samarbeid*. Statens helsetilsyn. Hentet fra https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapport5_r2009/helsetilsynetrapport5_2009.pdf
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2006). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg. utg.). Oslo: Abstrakt forl.
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W. & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? : nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforl.
- Killén, K. (2013). *Barndommen varer i generasjoner : forebygging er alles ansvar* (3. utg. utg.). Oslo: Kommuneforl.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ludvigsen, M. S., Meyer, G., Hall, E. O. C., Fegran, L., Aagaard, H. & Uhrenfeldt, L. (2014). Development of clinically meaningful complex interventions – The contribution of qualitative research. *Nordisk sygeplejeforskning*, (01), 3-14.
- Mathiesen, K. S., Karevold, E., Knudsen, A. K. & Nasjonalt, f. (2009). *Psykiske lidelser blant barn og unge i Norge*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Mohammed, M., Moles, R. & Chen, T. (2016). Meta-synthesis of qualitative research: the challenges and opportunities. *International Journal of Clinical Pharmacy and Pharmaceutical Care*, 38(3), 695-704. <https://doi.org/10.1007/s11096-016-0289-2>
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge : en selvrapporderingsstudie blant avgangselever i videregående skole* (bd. 20/2007). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Nordahl, T. & Læringscenteret. (2003). *Alvorlige atferdsvansker : effektiv forebygging og mestring i skolen : Veileder for skolen*. Oslo: Læringscenteret.

- NOU, 12. (2017). *Svikt og svik. Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Oslo: Departementets sikkerhets- og serviceorganisasjon.
- Ogden, T. (2015). *Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Pedersen, R. (2007). Kierkegaard and the art of helping. *Tidsskr Nor Laegeforen*, 127(2), 209-209.
- Postholm, M. B., Jacobsen, D. I. & Søbstad, R. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Regjeringen.no. (2020, 30. juni). *Bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for et sammensatt tjenestetilbud (Høringsnotat)*. regjeringen.no. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/002adeefa19a4357aa805ba7a5a88152/horingsnotat--bedre-samarbeid-for-barn-og-unge-som-har-behov-for-et-sammensatt-tjenestetilbud-samarbeid-samordning-og-barnekoordinator.pdf>
- Ruyter, K. W., Førde, R. & Solbakk, J. H. (2014). *Medisinsk og helsefaglig etikk* (3. utg. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Røkenes, O. H., Hanssen, P.-H. & Tolstad, O. (2012). *Bære eller bryte : kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (3. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Sanner, M. & Forandringsfabrikken, k. (2017). *Barnevernet fra oss som kjenner det : fortellinger fra 62 ungdommer*. Oslo: Forandringsfabrikken kunnskapssenter.
- Skrove, G. K., Hugnes, T., Groven, G., Nerland, S. M. K. & Bachmann, K. E. (2020). Hvordan lage gode samhandlingsforløp for utsatte barn og unge? *Tidsskrift for velferdsforskning*, (3), 201-218. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-2052-2020-03-04>
- Spurkeland, J. (2020). *Relasjonskompetanse : resultater gjennom samhandling* (3. utgave. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Statsforvalteren i Agder. (2018). *Historien om Stina*. Statsforvalteren.no. Hentet fra <https://www.statsforvalteren.no/contentassets/8e9bca4a5f3646ed864560e0b95ec6f6/historien-om-stina---rapport-etter-fylkesmannens-tilsyn.pdf>
- Sverdrup, T. E. (2014). Psykologiske kontrakter i team. *Beta (Oslo, Norway)*, (2), 118-135.
- Systemsprenger*. (2019). Hentet fra https://www.google.com/search?q=bilde+systemsprenger&sxsrf=ALeKk01jnHuYzPTCdkTXKoTLotKhibXTwA:1589871615619&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=t9PcdoCa-GgSVM%253A%252CycuENDcs-i-B_M%252C_&vet=1&usg=AI4-kQO5IYKA8gfJEUgX2p6I8CnZ62znA&sa=X&ved=2ahUKEwixj4ynrb_pAhUvAxAIHeQNDVgQ9QEwAnoECAoQBQ#imgrc=t9PcdoCa-GgSVM:
- Thorkildsen, I. M. (2019, 18. september). Klart Benni kan hjelpes. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kultur/klart-benni-kan-hjelpes/71823270>
- Aamodt, L. G. (2014). *Den gode relasjonen* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Vil du delta i forskningsprosjektet

«*Systemsprengeren*»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se på hvordan vi som hjelpeapparat, gjennom tverretatlig samarbeid, kan bidra til positiv endring hos ungdom med alvorlige atferdsutfordringer. Det er anslått at det finnes 1-2 % elever i Norske skoler med høy risiko for å utvikle alvorlig og komplekse atferdsutfordringer, eller som allerede har utviklet dette (Nordahl & Læringscenteret, 2003, p. 9). Jeg vil avgrense oppgaven til å gjelde ungdom i ungdomsskolealder, og tar utgangspunkt i å intervju personer jeg allerede samarbeider med rundt enkelt ungdom med store utfordringer. Det vil ikke være aktuelt å drøfte enkeltungdom i intervjuene, men fokuset vil ligge på hjelperens refleksjon rundt det tverretatlige samarbeidet rundt målgruppen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med studien er å rett blikket på hvordan hjelpeapparatet(systemet) opplever møte med ungdom med alvorlige atferdsutfordringer (systemsprengeren). Jeg har valgt metaforen Systemsprengeren, på bakgrunn av en film med samme navn, omhandlende ei jente som sprengte alle grenser. I filmen hadde det tverretatlige arbeidet rundt jenta en sentral plass. Jeg synes metaforen «Systemsprengeren» er en god beskrivelse av en person hjelpeapparatet ikke kommer i posisjon til å hjelpe. På bakgrunn av dette ønsker jeg derfor å intervju ulike representanter for hjelpeapparatet som deltar i kjernegruppe- og ansvarsgruppearbeid rundt ungdom med alvorlige atferdsutfordringer. Det er ønskelig å intervju representanter for skole, barnevern, ungdomstjenesten, forebyggende team, forebyggende politi, abup, ppt, og ideelle aktører. Gjennom intervjuene ønsker jeg å belyse hvilke erfaringer hjelpeapparatet har med tverretatlig arbeid rundt denne målgruppen. I tillegg ønsker jeg å se nærmere på hva de ulike aktørene tenker hemmer og fremmer et godt tverretatlig samarbeid rundt målgruppen, samt belyse hvilke faktorer de tenker er avgjørende for å bidra til en positiv endring i ungdommenes liv.

Min foreløpige problemstilling er:

Hvordan kan tverretatlig samarbeid bidra til positiv endring hos ungdom med alvorlige atferdsutfordringer?

Studiet er en masteroppgave i Psykososial helse ved UIA.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Agder

Veileder: Per Arne Lidbom, mail: per.lidbom@uia.no, telefon: 995 82 911

Student: Bente Haugaas Fjelde, mail: bente@kirkensungdomsprosjekt.no, telefon: 926 00 989

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg har valgt ut informanter som jeg vet har bred erfaring fra tverrfaglig og tverretattlig samarbeid, og som har sittet i både ansvarsgrupper og kjernegrupper rundt ungdom med alvorlige atferdsutfordringer.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du vil bli intervjuet av Bente Haugaas Fjelde. Intervjuet vil ta ca 45 min, og intervjuet vil bli tatt opp på lydfil.

Intervjuguiden vil bli delt i to hovedkategorier. Informantens erfaring fra arbeid rundt ungdom med alvorlige atferdsutfordringer, og informantens erfaring med tverretattlig samarbeid rundt denne målgruppa.

Dine svar vil bli registrert elektronisk, og funnene vil bli lagt fram i masterbesvarelsen «Systemsprengeren».

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Kun Bente Haugaas Fjelde og veileder Per Arne Lidbom vil ha tilgang til datamaterialet.

Informantene vil ikke bli navngitt i besvarelsen, men arbeidssted til informantene vil blir informert om på generelt grunnlag. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i besvarelsen. All informasjon vil bli lagret i låsbart skap.

Informantene vil kun bli omtalt ved arbeidsstedets navn, eks barnevern, abup osv.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er juli 2021. Alle lydopptak og samtykkeskjema vil da bli slettet/makulert.

Dine rettigheter

Du vil få tilbud om å lese igjennom det transkriberte intervjuet, og komme med eventuelle innsigelser.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,

- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra UIA har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Har du spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Universitetet i Agder:

Veileder: Per Arne Lidbom, mail: per.lidbom@uia.no, telefon: 995 82 911

Student: Bente Haugaas Fjelde, mail: bente@kirkensungdomsprosjekt.no, telefon: 926 00 989

Personvernombud (UIA): Ina Danielsen, mail: Ina.danielsen@uia.no, telefon: 452 54 401

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Per Arne Lidbom
(Forsker/veileder, UIA)

Bente Haugaas Fjelde
(Masterstudent, Psykososial helse, UIA)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*Systemsprengeren*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta på intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

VEDLEGG 2 - INTERVJUGUIDE:

INTERVJUGUIDE

Innledningsvis vil jeg presentere meg selv og min studie. Jeg vil informere om at intervjuet blir tatt opp på lydfil, hvordan jeg skal oppbevare lydfilene, og hvordan datamaterialet i ettertid skal behandles og anonymiseres. Informanten vil også få informasjon om at vedkommende når som helst kan velge å trekke seg fra studien, uten at dette vil få noen konsekvenser for informanten.

Deretter vil jeg presisere at taushetsbelagte opplysninger ikke må forekomme og at det er viktig at eksemplene som gis, må gis på generelt grunnlag, for å forhindre indentifisering av enkeltpersoner.

Min foreløpige problemstilling er:

Hvordan kan tverretatlig samarbeid bidra til positiv endring hos grensesprengende ungdom?

Informantene:

- Hvor jobber du?

Møte med målgruppen:

- Hva legger du selv i begrepet grensesprengende ungdom?
 - Hvilke typer utfordringer?
- Hvordan opplever du møte med grensesprengende ungdom?
- Og motsatt- hvordan tror du disse ungdommene opplever møtet med hjelpeapparatet?
 - Har du eksempler på tilbakemeldinger fra ungdom?
- Hvilke faktorer tenker du er viktig for å bidra til positiv endring rundt grensesprengende ungdom?
- Hvilke faktorer er med på å bidra til negativ endring?

Tverretatlig samarbeid

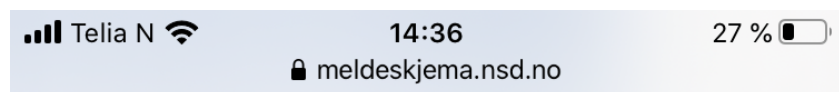
- Hvilken erfaring har du med tverretatlig samarbeid rundt grensesprengende ungdom?
- Hvem er det som tar initiativet til samarbeidet?
- Hvordan opplever du strukturen i samarbeidsmøtene?
 - Hvilke tanker har du rundt ansvarsfordelingen på møtene?
- Hvem har det koordinerende ansvaret rundt ungdom med store utfordringer?
- Kjenner du til arbeidet med individuell plan?
 - Har du kjennskap til om dette verktøyet er brukt rundt ungdom med store og sammensatte utfordringer
 - Evt hvem koordinerte denne planen?
- Opplever du at det er en langsiktig plan med arbeidet rundt ungdommene med størst utfordringer?
 - Hvem holder i denne planen?
- Hva fremmer et godt tverretatlig samarbeid rundt målgruppen?

- Og motsatt - hva tenker du hemmer dette samarbeidet?
- Hvor mye tid ukentlig vil du anslå at du bruker på tverretatlig samarbeid?
- Har du «go» fra din leder til å jobbe tverretatlig?
 - Og har du, om det er hensiktsmessig for ungdommen, aksept for og mulighet til å jobbe «utenfor boksen» eller gjøre mer enn ditt mandat tilsier du skal?

Når systemet sprenges?

- Hva tenker du er årsaken til at det tverretatlige samarbeidet ikke alltid klarer å snu den negative utviklingen?
 - Er det noen tiltak og virkemidler du savner i dette arbeidet?
- Tenker du det finnes andre og bedre måter å organisere det tverretatlige arbeidet rundt ungdommene?
 - Hvilke arbeidsmetoder tenker du ungdommen har best utbytte av?

VEDLEGG 3 – Godkjenning NSD:

NSD sin vurdering

 Skriv ut

Prosjekttittel

"Systemsprengeren"

Referansenummer

750791

Registrert

11.08.2020 av Bente Haugaas -
bentehaugaas@gmail.com

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Agder / Fakultet for helse- og idrettsvitenskap / Institutt for folkehelse, idrett og ernæring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Per Arne Lidbom, per.lidbom@uia.no, tlf:
99582911

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Bente Haugaas Fjelde,
bente@kirkensungdomsprosjekt.no, tlf:
92600989

Prosjektperiode

30.08.2020 - 01.07.2021

Status

18.08.2020 - Vurdert

Chat med oss på
hverdager fra 12-14

VEDLEGG 4 – Godkjenning FEK:

Telia N 18:21 95 %

Ferdig 05.10.2020 Svarbrev Bente...

 UiA Universitetet i Agder

Bente Haugaas
Fjelde

Besøksadresse:
Universitetsveien 25
Kristiansand

Ref: [object Object]
Tidspunkt for godkjenning: : 23/09/2020

Søknad om etisk godkjenning av forskningsprosjekt - Systemsprengeren

Vi informerer om at din søknad er ferdig behandlet og godkjent.

Kommentar fra godkjenner:
FEK godkjenner søknaden under forutsetning av at prosjektet gjennomføres som beskrevet i søknaden og godkjenning av NSD.

Hilsen
Forskningsetisk komite
Fakultet for helse - og idrettsvitenskap
Universitetet i Agder

UNIVERSITETET I AGDER
POSTBOKS 422 4604 KRISTIANSAND
TELEFON 38 14 10 00
ORG. NR 970 546 200 MVA - post@uia.no - www.uia.no

FAKTURAADRESSE:
UNIVERSITETET I AGDER,
FAKTURAMOTTAK
POSTBOKS 383 ALNABRU 0614 OSLO

